Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 268 (9645) | 1974 чылдың ноябрь 16, суббота | 1925 чылда үнелеттинген | Өртээ 2 пол.

«Сельхозтехниканың» чугула сорулгалары

Хөрөөнү чугайжыдып база гиистеп турган әкижидер талазы-биле «Сельхозтехника» бүдүрүлгелериниң кылып турар ажылы соолгу он чылларда 10 катап улгаткан. Бо болза көдәәниң ажыл-ишчилеринге көргүзүп турар дузаламчының база бир хевири болур. «Сельхозтехниканың» Бүгү-әвилел каттыжышкынының көдәә ишчилерге көргүзүп турар ачы-дузазының хевирлери чылдынна көвүдеп турар. Чөрни мелиорастаары, мал ажылын механизастаары, көдәә ажылагый машиналарын септәәри болгаш хайгаарап көөрү дәәш оон-даа өске ажылдарны боттандырып турар.

Партияның XXIV съездизиниң шиитпирлеринге, СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтин айтышкыннарынга дүүштүр колхозтарның болгаш совхозтарның ажыл-ишчилеринге дуза чедиреринин талазы-биле көдәәниң инженер албанының мурнунда улуг сорулгалар турун турар. Ол сорулгаларның дугайын ноябрь 14-те Москвага доозулган Бүгү-әвилелдиң «Сельхозтехника» каттыжышкынының чанында чөвүлелдин хуралышка чугаалашкан.

Чөвүлелдиң кежигүннери—министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары, колхозтар даргалары, совхозтар директорлары, улетпур, әртем-шинчилел болгаш төлевилел черлериниң удуртукчулары — колхозтарны болгаш совхозтарны хандырарын моон ынай улам әкижидер, бо херекте бар четпестерни чайладыр, шөлдерниң дүжүткүр чоруун бедидер ажылдарны организастаарын әкижидер, көдәә ажыл-агый культураларының дүжүткүрүн бедидер айтырыгларны чугаалашкан.

«Сельхозтехника» бүдүрүлгелериниң мурнунда турун турар сорулгаларны тодараткан доктаал хүлээп алдынган.

Чөвүлелдиң ажылынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң көдәә ажыл-агый министри Д. С. Полянский, ССРЭ-ниң мелиорация болгаш суг ажыл-агыйының министри Е. Е. Алексеевский киришкен.

ТЕХНИКА СЕПТЕЛГЕЗИ— ХҮННҮҢ АЙТЫРЫЫ

Тоску беш чылдың соолгу чылының часкы хову ажылдарында бүгү техниканы белеткеп алыр дәәш күскү-кышкы септелге үезинде бистиң республиканың механизаторлары улуг хемчеелдиг ажылдарны кылып чорударлар.

Тодарадыкчы чылдың дөрткү кварталында 558 тракторну, 127 тарга комбайнын, 267 чүүк машинаазын, 437 трактор андазының, 368 сеялканы болгаш өске-даа көдәә ажыл-агый машиналарын септәәр. Бо чылын техника септелгези берге байдалга чоруттунар. Чүге дәәрге агаар-бойдустун таарымча чок болган байдалдарының уруунган мал чеми әвәәш белеткеттинген. Ынчангаш ажыл-агыйлар бүгү күштү, техниканы шиитниң малын хүр кыш ажырар дәәш мал чеми сөөртүп, дажыглаарында ажыглап турар. Ооц-биле чергелештир мал ажылында механизмерниң ажылын, ылаңгыя чем белеткәәр цехтериниң, мал чемин ылбырады хайындырын, бустап, хәәидектеп бәәр бөдүүн дериишкиннериниң ажылдаарын доктаамал хынаары чугула. Ол —кол ажылдарның бирәәзи.

Ынчалза-даа машина-трактор парыгының септелгези ышкаш чугула ажылды уттун болбас. Септелге ажылдарын орай хуусааже чылдырбайн, бүгү күштү, мергежилди олче мөөдпеп, әрткен чылдарның дуржулгазын база катап ханы анализтеп көөр керек.

Көдәә ажыл-агый техниказын чогуур үезинде болгаш бедик шынарлыг белеткеп алырын чугула ужур-дузалыг деп билгеш, хөй-хөй ажыл-агыйлар олче улуг кичәәнгейин угландырып турар. Техника септелгези, машина-тарктор парыгының белеткели Барыын-Хемчик, Бии-Хем районнарның ажыл-агыйларында багай әвес. Чижәә, «Шекпәәр», «Улуг-Хая», «Кызыл тараачын» совхозтар интезе чогуур тракторларның 30 хуузун септеп алгаанар. «Х Улуг хурал», «Искра» колхозтар, «Торгалыг», «Шекпәәр» совхозтар болгаш өске-даа ажыл-агыйлар кожут машиналары септәәр планын күүседи чоскшулай бергеннер.

Кайы-даа ажыл-агый машина-трактор мастерскаязын ойнаанда белеткен, септелгени графигинден озалдавайн, әгелеп, механизатор кадрларын ынын хуваан, септекчилер ортузунга социалистиг чарышты организастаар ужурлуг.

Техниканы кышкы кадагалга тургузарында четпестер ам-даа бар. Ол чорук машина-трактор парыгының кышка удур белеткелин озалдады бәәр. Чамдык ажыл-агыйлар ону ноябрь айныңы нийги чартыында әгелеп турар. Ол шын әвес.

Техника септелгези Таңды, Тес-Хем, Каа-Хем районнарның болган Кызыл хоорай Совединиң ажыл-агыйларында куду темпилиг чоруп турарын демдегләәр керек. Каа-Хем районнуң колхоз, совхозтарының септелгего кирзе чогуур 70 тракторундан чүгле 4 трактор септеттинген. Таңды районнуң ажыл-агыйлары дөрткү кварталда 116 трактор септәәр планныг. Ноябрь 10-нуң медәәзи-биле алырга, ында чүгле 13 тракторну кылып алган болуп турар. Бай-Тайга районнуң колхозтары мынчага чедир чаңгыс трактор-даа, кожуг машиназы-даа септевәән.

Септелгениң нарын хевирлерин чорударынга колдуунда-ла «Сельхозтехниканың» мастерскаялары колхоз, совхозтарга улуг дузаны чедирип турар. Дөрткү кварталда «Сельхозтехниканың» мастерскаяларынга 208 тракторну, 97 чүүк машиназын септәәрин планнаан. Кызыл-Мажалыкта, Бии-Хемде «Сельхозтехника» салбырларының мастерскаялары кышкы үеде ажылдаарынга багай әвес белеткеттинген. Бүдүрүп турар продукцияның шынарын әкижидериниң кол кичәәнгейин угландырган. Ам 30 хире станоктуг болгаш технологтуг деталдарны алган болгаш оларны тургускан. Техниктиг хайгаарал лабораториязы херексел бүрүзүнге хыналданы чоруткан. Септеттинген машиналарның даштыкы хевирин әкижидер хемчеглерни ап турар. «К-700» тракторнуң техниктиг ажаалдазын болгаш оон агрегаттарын, комбайнарның коробкаларын септеп кылыр бөлүктерин болгаш участоктарны Кызылда районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжышкынында организастап тургускан. Шагаан-Арыгның «Сельхозтехника» салбырынга «ГАЗ-53» автомашиналарның агрегаттарын болгаш белдирлерни кылыры көрдүнген. А Кызыл-Мажалыктың «Сельхозтехника» салбырын «Беларусь» тракторлар септәәр мастерскаязын эде кылган. Туранның «Сельхозтехника» салбыры 33 трактор, 53 автомашина септәәр тургаш, 12 тракторну, 25 автомашинаны септелгеден үндүрген. Техника септелгезинде эки ажылдап, өскелерге үлегер-чижәән көргүзүп, ак сеткилдиг ажылдап турар механизаторлар хөй. Ылаңгыя слесарь-септекчилер П. Громадчиков, Г. Тестов (Туран), Б. Даржай (Кызыл), С. Монгуш (Кызыл-Мажалык), Н. Ермолаев (Чадаана) бедик мергежилдиг, байлак арга-дуржулгалыг мастерлер боон турар.

Тракторлар септелгези республиканың Кызылда «Сельхозтехника» каттыжышкынында кончуг куду темпи-биле чоруп турар. Дөрткү кварталда 115 тракторну септәәри планаттынган турган болза, үчүлө 16-ны холдан үндүрген. Нарын септелге чорудар техниканы, белдирлерни, агрегаттарны «Сельхозтехниканың» мастерскаяларынче массалыыбыле сөөртүп эккелбейн турар. Ооц улазындан «Сельхозтехниканың» Тес-Хем каттыжышкынының, Бии-Хем, Улуг-Хем салбырларның бүдүрүкчү күүлерин долузу-биле ажыглавайн турар. Ноябрь 10-га чедир Кызылда болгаш районнарда «Сельхозтехника» каттыжышкынларында, салбырларында 240 комбайнны эккеп, септедир турбуже, үчүлө 116 тараа комбайнын эккеп тургускан. Республиканың ажыл-агыйлары дөрткү кварталда трактор септәәр планын үчүлө 12 хуу күүсеткен. Ол көргүзүг әрткен чылдың бо үезинге деңнәәргө 4 хуу әвәәш болуп турар. Андазынар болгаш сеялкалар септелгези әрткен чылдың деңнелинге четпейн турар.

Ажыл-ишчи чорук, ёзулуг сонуургал, докторамал хайгаарал, энергия турда, көдәә ажыл-агый машиналарының септелгезин дүргеп болгаш шынарлыг чорудуп болурун мурнакчы ажыл-агыйларның дуржулгазы көргүскен. Ынчангаш кол кичәәнгейин күш-ажылды организастаарынче углаар керек. Септелгеже немелде күштү мөөдпеп, «Сельхозтехникагаа» септедир техниканың чедирилгезин дүргедедири, оларны септеп турарының шынарын шыңгыы контрольдаары әргежок чугула. Ол ышкаш социалистиг чарышка бедик көргүзүглерни чедип алган механизаторларга материалдыг болгаш моральдыг деткимче көргүзериниң хемчеглерин улам калбартыр керек.

А. РУДОЛЬФ,
республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынының даргазының оралакчызы.
И. ОЛДЫРЕВ,
септелге әргелелиниң кол инженери.

Туркменистаннын Коммунистиг партиязының Төп Комитединге, Туркмен Совет Социалистиг Республиканың Дээди Совединин Президиумунга Туркмен ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге

Туркмен Совет Социалистиг Республиканың болгаш Туркменистанның Коммунистиг партиязының тургустунганының 50 чыл ою—тураскаалдыг хүнге таварыштыр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Туркменистанның ажылчыннарынга, колхозчуларынга, интеллигенциязынга, бүгү ажылчы чоннарынга, оларның дайынчы авангарды — коммунистеринге изиг байыр чедирип тур.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы Туркмениянның ажылчы чоннарын социал болгаш национал дарлалдан мөңге хостаан, социалистиг күрүне амыдыралынын, экономика, культураның чечектелириниң делгем оруун оларның мурнунга ажыдып берген.

Туркмениянның ажылчы чоннары ССРЭ-ниң бүгү улустарының болгаш хамыктың мурнунда орус улустуң чаагай сеткилдиг дузаламчызынга даянгаш, көстүп көрбәән төөгүлүг чаартылгаларны боттандырган. Хаанныг Россияның ызыгуур салгаар феодалдыг тургузуг тергиидеп турган колониалдыг кыдыг-кызыгаар девискәәри турганындан Туркмения күчүлүг индустриялыг, механизастаан көдәә ажыл-агыйлыг, бедик сайзырангай социалистиг республика болу берген. Электроэнергетика, нефть болбаазырадыр, газ, химия үлетпүрү, чиик үлетпүр болгаш үлетпүрнүң өске-даа адырлары тургуступган, бедик сайзыралдыг болурун чедип алган. Эрткен 50 чыл дургузунда үлетпүр продукциязының хемчээлдиг 130 катап улгаткан. Кайгамчык улуг хемчеелдиг суггат тудуу Каракумнуң В. И. Ленин аттыг улуг каналы амыдырал чок элезиниг ховуларны чечектелген шынаалар болдурган. Совет Туркмения сайзырангай көдәә ажыл-агый бүдүрүлгезиниң чурту болу берген. ССРЭ-ниң догуннап келген чылдарының дургузунда хөвеннин ниити дужут чыылдазы 100 катап көвүдәән.

Совет Туркменистанның культуразы, әртеми, литературазы болгаш уран чүүлү ёзулуг чечектелишкинни чедип алган. Улус өөредилгези болгаш калык камгалалы калбаа-биле хөгжәән. Ажылчы чоннарның амыдырал деңнели чайгылыш чок бедип, оларның материалдыг чаагай амыдыралы өзүп турар. Туркмен херәәженнерни әрге-шөлөө чок болгаш дарлаткан байдалдан хостааны—социализмниң улуг чаалап алыышкыны болган. Ам херәәженнер улус ажыл-агыйының, әртем, культураның хамык адырларында чедиишкиниг ажылдап, ниитилелдиң болгаш күрүнеиң ажыл-ҳеректерин башкарарынга көскү рольдуг боон турар.

Туркмениянын оолдар, кыстары Ада-чурттуң Улуг дайынының берге чылдарында бистиң Төрәән чуртувустуң алдары, хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дәәш социалистиг бүгү нацияларның төлөәлекчилери-биле кады маадырлыг дайылдажып, тылга шудургу ажылдап, дайзынны ашкан тиилелгеге бүгү күүнү берип келген.

Туркмен ССР-ниң шылгарангай чедиишкиннери марксисчи-ленинчи өөредигнин чогаадыкчы, чаартыкчы күштүүн, совет ниитилел болгаш күрүне тургузуунун, ленинчи национал политиканың, чуртувустуң улустарының акы-дуңма эвилелиниң дузалажылгазының тиилелгезин чайыннанчак хереченлеп турар. Олар СЭКП-ниң дайынчы отряды — Туркменистанның Коммунистиг партиязының ажыл-чорудулгазы-биле чарылбас холбаалыг. Ук партия коммунистиг тургузуушкунуун улуг планнарын амыдыралга боттандырар, коммунизмниң, совет патриотизмниң база пролетаржы интернационализмиң идеалдарынга ханызы-биле бердинген кылдыр ажылчыннарны, колхозчуларны, интеллигенцияны кижизидер улуг ажылды чорудуп турар.

Совет Туркменистанның ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин боттандырарынга төлептиг үлүг-хууну Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле киирип турар. СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Кыйгырыынга харыы кылдыр олар тоску беш чылдың планнарын, оон дөрткү, тодарадыкчы чылының социалистиг хүлөәлгелерин хуусаа бетинде күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ынай бедидер, әртем-техниктиг депшилгенин чедиишкиннерин ажыглалга нептередир, ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктын бедидер дәәш шудургу демиселди чорудуп турар.

Октябрь Революциязы орден—бедик шаннал-биле шаннатканынга таварыштыр Туркмен ССР-ниң ажылчыннарынга, колхозчуларынга, интеллигенциязынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели чүректиң ханызындан изиг байыр чедирип, республиканың ажылчы чоннары коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа улуг чедиишкиннерни чуртувустуң бүгү улустары-биле кады чедип алыр дәәрзинге ылап бүзүрелдиин илергейлеп тур.

Туркмен Совет Социалистиг Республика делгерезин!

ҚЭКП-ниң дайынчы отряды — Туркменистанның Коммунистиг партиязы делгерезин!

Социалистиг Төрәән чуртувустуң бүгү улустарының найыралының, акы-дуңмалышкы ёзузунуң чөленгинижи — Совет Социалистиг Республикалар Эвилели делгерезин!

Коммунизм тургузуушкунунуң сорук кирикчизи болгаш организакчызы — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ | **ССРЭ-НИҢ ДӘӘДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ** | **ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.**

НАЙЫРАЛ—ЧЕДИИШКИННЕРНИҢ ҮНДЕЗИНИ

Ашхабадтың шил комбинадынга митинг

Совет Туркменистанның әң улуг бүдүрүлгелериниң бирәәзи—Ашхабадтың В. И. Ленин аттыг шил комбинадын бистиң чуртувустуң улустарының акы-дуңма пайыралының база бир демдәә кылдыр дүрүм ёзугаар адап турар. Республиканың социалистиг индустриязының баштайгы ол бүдүрүлгезин тургузарынга бүгү әвилелдешкен республикаларның он-он хоорайларының төлөәлекчилери киришкен. Ам ында 30 националдың төлөәлекчилери ажылдап турар. Оларның күжеиишкиннериниң ачызында ол комбинат Туркмен ССР-ниң мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирәәзи апарган.

Республиканың болгаш Туркменистанның Компартиязының тургустунганының 50 чылынга тураскаатканы найыралы митингизи аңаа ноябрь 15-те болган.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленкону чыылганнар чылыы-биле уткаан. Ооц-биле кады аңаа Туркменистанның Компартиязының ТК-зының бирги секретары М. Г. Гапуров, Туркмен ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы А. М. Клычев, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы О. Н. Оразмухамедов, республиканың өске-даа удуртукчулары чораан.

Комбинаттың партком секретары Б. Сахатдурдыев митингиин ажыктан.

Бригадир, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Г. Атаев, цех начальниги Л. М. Каприелова, комбинаттың директору Л. А. Кулик олар совет улустуң чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкыны дәәш төрәән Коммунистиг партиязынга өөрүп четтиргенин илерлейлеп, социалистиг Төрәән чуртуң чечектелишкинниге, СЭКП-ның XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга бүгү күүнү бәәрин бүзүредип чугаалаан. СЭКП-ниң ленинчи национал политиказы, совет улустарының бүзүлбас пайыралы—бүгү акы-дуңма республикаларның, бистиң хөй национал дыг күрүневистиң коммунистиг тургузуушкунга улам ынайгы чедиишкиннериниң үндезини болур дәәрзин ораторлар опзалап демдегләән.

Эш А. П. Кириленко митингиге чүве чугаалаан.

Силерниң республикацарның чартык чүс чыл юбилейин демдеглеп турар бо кайгамчыктыг хүннерде бурунгу туркмен черге чаңгыс салгалдың караанга көзүлдүр-ле болган кайгамчыктыг ажыл-ҳеректериниң түңнелдерин Туркменистанның ажылчы чоннары чаагай сеткил ханыышкын-биле үндүрүп турар-дыр деп ол чугаалаан.

Миллион-миллион кижилериниң амыдыралынга мындыг магалыг өскерлиишкиниер Октябрь революциязының, чаңгыс эптиг хөй национал дыг социалистиг күрүне кылдыр каттышкан бүгү республикаларның улустарының дем каткан демиселинин ачызында болдуңар аргалыг болу берген.

Бир эвес революция мурнунда богунгу Туркменистанның девискәәринге чүс биче ажыг ажылчыныг ийи-ле бүдүрүлге турганын сактыр болза, кайдыг магалыг улуг орук эртингени сагышка чайгаарда киирип-келир-дир. Совет әрге-чагырганың баштайгы чылдарында бо комбинатты тургузуп турган кижилер чеже күштү, энергияны үндүрбәән дәәр, ол дәәрге ажыл-ҳеректе ёзулуг-ла бердинген кижилер турган. Ол дәәрге ёзулуг әрес-маадыр чорук. Туркменистанның ажылчын ацгызының революсчу намдарында алдарлыг арын-дыр. Комбинатты ажылдалга киирип турган 1921 чылда маңаа ам бүдүн чартык әәлчег дургузунда продукцияны бүдүрүп турганда болза, бүдүрүлгениң баштайгы ажылдакчылары заводунга чоргаарлаңын турганнар. Ону олар республиканың индустриалдыг хөгжүлдезиниң әгези кылдыр көргеннер.

Онгу беш чыл хамыктың мурнунда шыпарның беш чылы, улустуң чаагай чоруун улам өстүрери-биле чергелештир бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун бедидериниң беш чылы болур деп, Леонид Ильич Брежневтиң чоокта чаа чугаалаанын билир болгай силер деп, эш А. П. Кириленко чугаалаан.

Чаа беш чылда күш-ажылчы коллективи бүрүзү канчаар ажыллаар ужурлуу ышкаш, бүгүн безин хөй күүлдер талазы-биле ынчалдыр ажылдап турарыңарны билип тур бис. Ону чугаалаарда, силериниң коллективиң эгелээшкиниг болуп, ажыл-ҳеректи чогаадыкчы ёзу-биле көрүп, уткуштур планны алыр дугайында сапалды республикага болгаш адырга баштай үндүргеннериң бирәәзи болуп, ону чедиишкиниг күүседип турарыңарны барымдаалаанын ол.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин бистиң чуртувус амыдыралда чедиишкиниг боттандырын турар. Совет Эвилелиниң экономиктиг күчүзү чылдың өзүн орар. Аңаа даянгаш, партия болза совет улустуң чаагай байдалын улам ынай бедидер, тайбыңны быжыглаар талазы-биле хемчеглерни амыдыралга чайгылыш чок чорудун турар. Бистиң партиявыс, оон Төп Комитеди бистиң Төрәән чуртувустуң экономиктиг күчүзүн улам өстүрериниг, совет улустуң амыдыралының материалдыг болгаш угаан-бодал деңнелин бедидериниг, тайбыңны быжыглаарынга бүгү-ле күүлдерни моон соңгаар-даа кылыр деп, эш А. П. Кириленко түңнелинде чугаалаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге байырлыг чагаалы митингиниң киржикчилери улуг сорук киришкин-биле хүлөәп алган.

* * *

Эш А. П. Кириленко шил комбинадының, а ол ышкаш Ашхабадтың хевис фабриказының цехтериниң ажылы-биле таныжып, бүдүрүлгениң ажылдакчылары, удуртукчулары-биле чугаалашкан.

А. П. Кириленко республиканың ногаа ажылдыг мурнакчы ажыл-агыйларының бирәәзи—«Совет Туркменистан» колхозка чораан.

Ол-ла хүн эш А. П. Кириленко юбилей бүдүүзүнде ажыттынган «Совет Туркменистан 50 чыл дургузунда» деп делгелгеге чораан. Социал, экономика болгаш культура тургузуушкунунга республиканың улуг чедиишкиннерин ында көргүскен.

Эш А. П. Кириленко-биле кады ол ажыл-агыйларга болгаш делгелгеге республиканың удуртукчулары чораан.

(СЭТА).

АШХАБАД. «Ашхабад» гостиница болгаш Туркмениянның күрүненин Күш-ажылдың Кызыл Тугу орденниг үлегержи шин театры.

К. ХАЛЛЫЕВ. билe А. ОВЧИННИКОВТУН фотолары.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ТЫВАНЫҢ ЖУРНАЛИСТЕРИНИҢ VI СЪЕЗДИЗИ

Тыва АССР-ниң Журналистер эвилелиниң VI съездизи дүүн Кызылга СЭКП обкомунуң Политиктиг чырыдышкын бажыңынга болган.

Тыва АССР-ниң Журналистер эвилелиниң отчёттуг үеде чоруткан ажылының түңнелдериниң дугайында база СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин күүседир талазы-биле республиканың журналистериниң сорулгаларының дугайында илеткелди баштаар черниң даргазы **В. Л. Маслов** кылган. Чогаадыкчы эвилелдиң хөй янзы ажыл-чорудулгазының дугайын, тоску беш чылдың доостур чылында журналистериниң мурнунда турар сорулгаларны ол чугаалаан.

Тыва АССР-ниң Журналистер эвилелиниң ревизия комиссиязының даргазы **Т. В. Сермавкин** съездге ол комиссияның отчёт илеткелин кылган.

Илеткелдер талазы-биле «Шын» солун редакциязында Журналистер эвилелиниң эге организациязының даргазы **С. Кызыл-оол**, «Тувинская правда» солунуң үлетпүр килдизиниң эргелекчизи **А. Бонин**, телевидениениң шиитилел-политиктиг дамчыдылга редакциязының кол редактору **А. Дүгержаа**, «Тувинская правда» солунуң улуг корреспондентизи **А. Русский**, «Тываның аныяктары» солунуң килдис эргелекчизи **А. Бегзин-оол**, чогаалчы **А. Даржаа**, радиодамчыдылгазының кол редактору **Д. Ендан**, Тайбың камгалалының республика комитединиң харысалгалыг секретары **Л. Чадамба** олар санал берген.

СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация кылдызының эргелекчизи **Н. Д. Ширивей** съездге чүве чугаалаан.

Эвилелдиң ажыл-чорудулгазын улам экижидериче угланган доктаалды съезд чаңгыс үн-биле хүлөәп ап, баштаар черниң болгаш ревизия комиссиязының чаа составын соңгаан.

Тываның Журналистер эвилелиниң баштаар черниң даргазынга «Тувинская правда» солунуң редактору **В. Л. Масловту** соңгаан. Ревизия комиссиязының даргазынга **Т. В. Сермавкинни** соңгаан.

Сиримаво Р. Д. Бандаранаике Грузияда барган

Шри Ланка Республиканың Премьер-Министри Сиримаво Р. Д. Бандаранаике бурунгу хүн Грузияның найысылалы — Тбилиси хоорайда чедe берген.

Шри Ланка Республиканың, Совет Эвилелиниң болгаш Грузин ССР-ниң күрүне туктары-биле шимээн Тбилиси аэродромунга хүндүлүг аалчыны Грузин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. Д. Джавахишвили, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы, даштыкы херектер министри Ш. Д. Кикнадзе болгаш албанның өске-даа кижилери утпаан.

(СЭТА).

Туркмен ССР-ниң болгаш Туркмениянның

Компартиязының 50 чылы

ОКТЯБРЬНЫҢ АЧЫЗЫНДА

А.-М. КЛЫЧЕВ,

Туркмен ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы

Хоорейлар болгаш суурлар байырлалга уткуштур шиметтинген: туркмен улус республиканың болгаш Туркмениянның Коммунистиг партиязының бежен чылын — алдарлыг оюн демдегээри ол.

Туркмен ССР-ни тургузары кижи төрелгетеннің төөгүзүнге чаа эраны ажыткан Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилээнинің түңнелинде болдунар арганыг болган. Бистің республиканың ажылчын аңгызы, колхозчу тараачыннары, интеллигенциязы, бүгү ажылчы чоннары чартык чүс чыл дургузунда эрткен оруун бедидиве үнелевишаан, СЭКП-ниң удуртулгазы-биле, чурттуң өскү-дуңма бүгү улустарының хамыктыг мурнунда улуг орус улустуң дузазы-биле коммунистиг тургузуушкунга чедип алганы кайгамчык улуг чаартылгаларынга, көстүп көрбээн чедишкиннерге өөрүп турар.

Туркмения Улуг Октябрьга чедир бүдүүлүк болгаш культура чок край болуп артпышаан турган. Анаа чаңгыс-даа дээди болгаш ортумак тускай өөредилге чери турбаан. Чурттакчы чоңу массалыг библиотекалар дугайын, театрлар дугайын көңгүс билбес чораан.

277 орунуг 13 эмнелге чери чоннуң негелделерин хандырып шыдаар турган бе?

Туркмен ССР-ниң тургустунган баштайгы хүннериндеи бээр ажылчы чоннар республиканың экономиказын, культураны, эртемни хөгжүдүп эгелээн. Бо талазы-биле биске акы-дуңма республикалар кайгамчык улуг дуза чедирген. Олар бистің республикавысты машиналар, станоктар, металл-биле хандырып, чаа бүдүүлгелерни тургузарынга болгаш эргилериң эде дериирінге дузалажып турган бедик мергежилдиг специалистерни, ажылчыннарны чорудуп берип турган. Үжен чылдарның ортаа үезинде безин Туркмениянның улус ажыл-агыйының продукциязынга үлетүүр бүдүүлгезиниң үлүг-хуузу барык-ла 69 хуу четкен. Ниити өөредилге болгаш тускай өөредилге черлериниң культура-чырыдыышкын болгаш медицина албан черлериниң калбак четкизи тургустунган. Национал театр, чурулга, музыка, литература аажок хөгжүп эгелээн.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында боттарының патриоттуг хүлээлгезин күүсетпишаан, дайынны чылчашавар ниити тиилелгеге боттарының үлүг-хуузун киирер дээш Туркменистанның ажылчы чоннары бүгү-ле чүүлдерни қылып турган. Туркмен улустуң муң-муң төлөлекчилери ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдары-биле шаңнаткылаан, он-он туркмен дайынчыларга Совет Эвилелиниң Маадыры деп бедик атты тывыскан.

Туркмен ССР-ниң болгаш Туркменистанның Коммунистиг партиязының 50 чыл оюн демдеглеп тура, бистің республикавыс бедик хөгжөөн үлетпүрлүг, механизастатынган көдээ ажыл-агыйлыг апарганынга чоргаарланыр.

Амгы энергетика, химия, нефть, нефть болбаазыралыр, газ, аъш-чем үлетпүү болгаш үлетпүрүң оон-даа өске адырлары Туркменистанның индустриалдыг овур-хевирик тодарадып турар. Чартык чүс чыл дургузунда үлетпүр продукциязының хемчээли 130 ажыг катап улгаткан. Ам Туркменияга хонук дургузунда бүдүн 1924 чыл дургузунда турганынга бодаарга, чеди катап хөй нефтини бүдүрүп үндүрүп турар. Республика чурттуң төп девискээрлеринге бойдус газы бээр кол черлериниң бирээзин апарган.

Мырыңай чаа материал-техниктиг баазага даянган, көдээ ажыл-агый хөгжүп турар. Шаанда өл-шык чок курган черлерде ам суг агып чыдар. Ону В. И. Ленин аттыг Каракум каналы эккелген. Улустуң «амыдыралдың хемнери» деп адап турары ол кайгамчык улуг суг оруу болгаш оондаа өске ирригация тудуглары тарылга шөлүн дыка калбартыр арганы берген. 1925 чылбиле деңнээрге сугтаттыг черлериниң шөлү 744 муң гектар чедир, тодаргайлаарга, үш катап улгаткан.

Туркмен улустуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнели чайгылыш чок бедип турар. Туркмен ССР-ниң национал орулгазы сөөлгү 15 чыл дургузунда ийи ажыг катап өскен. Республикада 6 муң хире эмчилер болгаш тускай ортумак эртемниг 17 муң медицина ажылдакчылары ажылдап турар.

Школаларда болгаш профессионал-техниктиг училищелерде 635 муң кижи, 6 дээди өөредилге черинде база 29 ортумак тускай өөредилге черинде барык-ла 50 муң студентилер өөренип турар.

Республиканың улус ажыл-агыйында ам дээди болгаш ортумак тускай эртемниг 127 муң специалистер ажылдап турар, олар 1940 чылда турганыдан барык-ла он катап хөй. Туркмен ССР-ниң Эртемнер академиязының удуртуп турары эртем-шинчилел албан черлеринде дөрт муң ажыг эртем ажылдакчылары хаара туттунган, оларның аразында эртемнериң 1570 доктору болгаш кандидады бар.

Туркменистанның бөгүнгү хүнү кайгамчык, ынчаарга республиканың хөгжүлдезиниң перспективалары оон-даа артык кайгамчык, ыңдыг перспективаларны СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитиирлери тодарадып берген. Бистің чуртувуста коммунистиг ниитилел тургузуушкунуң оруу-биле Туркменистан улам дүрген бурунгаарлап чоруп орар.

(СЭТА).

Бистің «Искра» колхозтуң механизаторлары тоску беш чылдың тодарадыкчы чылында бедик көргүзүглүг ажылдаан.

Эрткен сезонда чер андарылгазынга Ү. А. Ооржак чарыштың тиилекчизи болган. Ол 615 гектар черни ажылдап кылыр турган, ону 931 кылдыр күүсеткеш, 630 литр кывар-чаар материалдарны камнап алган. Үгүй-оол Агар-оолович ындыг янзылыг шылгарангай ажылы дээш мооң мурнунда чылдарда-ла «Күш-ажылчы шылгарал дээш» медаль болгаш «Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы» деп хөрек демдээ-биле шаңнаткан турган. Механизаторлап 14 чыл үзүктел чок ажылдаан болгаш эш Ооржактың ажылга арга-дуржулгазы улуг. Ол кандыг-даа марканың тракторларының нарын кезектерин билир болгаш арга-дуржулгазын эш-өөрүнге дамчыдып, билдинмейн барган чүүлдерин күзелдии-биле оларга тайылбырлап бээр.

Үгүй-оол Агар-оолович бо хүннерде Арыг-Бажы сүт-бараан фермазынче сиген, саван чедирип, кызымак ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Үгүй-оол ООРЖАК.

Н. ИРГИТТИҢ фотозу.

Партдокументилер солуушкунунуң түңнелдеринге холбаштыр

ОРГАНИЗАСТЫГ БЕДИК ДЕҢНЕЛГЕ

Барыын-Хемчик районнуң партия организациязынга партдокументилер солуушкуну ниитизи-биле организастыг эрткен.

Партдокументилер солуушкунунга белеткелдин болгаш солуушкуннуң чоруп турган үезинде эге организацияларда байдалды оларның боттарының хуралдарынга болгаш СЭКП райкомунуң бюрозунга чугаалажып турган. «Шекпээр» совхозтуң парткомунуң партдокументилер солуушкунунга белеткелин, Ак-Довурак хоорайның партия организациязынга партдокументилер солуушкунунуң чорудулгазының дугайын СЭКП райкомунуң бюрозунга чугаалажырга, эллээн четпестер бары илереттинген. Ук четпестерни чайладыр хемчеглер дораан алдынган.

Ниитизи-биле бо ажыл-херек районга бедик деңнелге эрткен. Ылангыя «Хемчик» совхозта партия организациязынга дыка организастыг болган. Ол организацияның коммунистери чаа хевирниң партия билеттерин районнуң өске организацияларындан мурнап алган. Ыңдыг улуг идегелди олар боттарының шудургу күш-ажылы-биле болгаш политиктиг көдүрүүшкүнү-биле чедип алганнар.

Бо чугула ажыл-херек чоруп турда СЭКП райкомунуң бюро кежигүннери тус-тус коммунистер-биле беседаларны кылгылаан. Ол беседалар коммунистерниң күзел-соруун көдүрериниге улуг рольдуг болган. Оон түңнелинде дыка хөй коммунистер социалистиг хүлээлгелерин эде көргүлээн болгаш оларны чедишкинниг күүсеткен. Бо чорук районнуң планныг онаалдаларын күүседиринге салдарлыг болган. Черле ынчаш, ажыл-агыйларда, бүдүүлгелерде болгаш тудуг организацияларында мурнакчыларның саны көвүдээн. Тодарадыкчы чылда төрүүр чүс хойга онааштыр 95-тен өрү хураган доруктуруп алган малчыннар 23 четкен, а бүдүүлгелерде беш чыл планын күүсеткен ажылчыннар 20 ажа берген. Оларның хөй кезии коммунистер болуп турар.

СЭКП райкомунга база партия организацияларынга ол-ла үеде 400 ажыг коммунистер-биле беседаларны кылган. Чижээлээрге, «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыгаал фабриказынга энергетиктен ажылдап турган коммунист Виктор Николаевич Белов мурнунда ажылынга чүткүл чок болгаш идепкейлиг өвес турган. Оон-биле парткомга чугаалажып, партийжи даалганы берген соонда ол эттинген. Оон бээр Виктор Белов бүдүүлгеге, хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип келген. Ол ажылчыннар ортузунга лекциларны номчуп, беседаларны кылып турар апарган. Коммунистиг күш-ажыл школазын удуртур партийжи даалгазын бага үлегерлиг күүседип келген. Ам коммунист Виктор Белов «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелинде каттышкан профэвилел комителиниң даргазынга сонгуттурган.

«Шекпээр» совхозтуң кадарчызы коммунист Ооржак Доржу СЭКП Уставының негелделерин хажыткаш, партия талазы-биле хемчег алыскан турган. Парткомга оон-биле чугаалашкан соонда, оон чуруму экижээн болгаш совхозтуң мурнакчы хойжуларының бирээзи апарган. Ол-ла совхозтуң коммунистери Куулар Карат, Сарыглар Мандан, Ооржак Сендин, Донгак Ширбий-оол олар база-ла парткомга беседалар соонда СЭКП-ниң Уставының болгаш Программазының негелделерин сагып, ажыл-ишке болгаш амыдырал-чуртталгага үлегерин көргүзүп чоруурлар. Мыңдыг чижектерни хойну чугаалап болур. Ынчалза-даа партийжи шүүгмүүлелди херекке албаан, парткомга болган чугаадан чогуур түңнел үндүрбээн ийи-чаңгыс кижилер база бар турган. Ыңдыларга партийлиг чаа документизин солуваан.

Коммунистерге партийжи даалга бээринде четпестер бары партдокументилер солуушкунунуң болгаш аңаа белеткелдин үезинде илереэн. Чижээлээрге, чамдык коммунистер агитаторлаар азы политинформация харыылаар даалга ап турган, а чогум кымнарга, кажан кылыр дээрзин билдинмес. Даалганы бээрде коммунистерниң ниити болгаш политбилиин база барымдаалавайн турган. Даалганың зренгей апаар ужуруында. Мыңдыг таварылгалар «Бардык» совхозтуң, «Сельхозтехника» каттыжыышкынының, райпонуң партия организацияларынга тургузаан. Илереттинген четпестерни чайлаткан, ам районнуң бүгү коммунистери хөй-ниитиниң болгаш партияның ажылынга идепкейлиг киржип турар. Чер-черде партия организациялары коммунистерниң партийжи даалганы канчаар күүседип турарын үргүлчү хынап турар апарган. Ылангыя СЭКП Уставының негелделерин күүседип турарының дугайында коммунистерниң отчёду маңаа улуг рольдуг.

Чамдык партия организацияларында СЭКП кежигүннүнге хүлээп алышкының четпес чоруп турарын партдокументилер солуушкунун түңнеп тура база демдеглээн. Тодарадыкчы чылдың эрткен айларының дургузунда 39 кижи партия кежигүнүнүң кандидадынга кирген. Олардан үүле ийи кижи—механизатор, чаңгыс кижи—малчын.

«Барлык» совхозта партия организациязы Барыын-Хемчикте эң хөй кежигүннерлиг организацияларның бирээзи. Ыңдыг турбуже ында партком (секретары Ч. Б. Чылбак-оол) тос айлар дургузунда үүле чаңгыс кижиниң СЭКП кежигүнүнүң кандидадынга хүлээп алган. А совхозта мурнакчы ажылчыннар, төлептиг кижилер хөй. Ынчангаш ол-даа, өске-даа партия организациялары чаа кежигүннерни хүлээп алырынче кичээнгейни күштелдирер үзүрлүг.

Районнуң партия организациязы партдокументилер солуушкунунуң болгаш аңаа белеткелдин үезинде ажыктыг дуржулганы чедип алган. Ол бүгүнүң дугайын СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң чоокта чаа болган пленумунга сайгарып көрген. Ам ону уламчылап, партийжи-организастыг болгаш идей-политиктиг ажылга калбаа-биле ажыглаары чугула.

Х. МОҢГУШ,

«Шынның» корреспондентизи.

КОЛЛЕКТИВТИҢ БАШКАРЫКЧЫЗЫ

Коллективтин ажыл-чорудулгазынга оон дайынчы өзээ болуп партболуктуң ролю аажок улуг. Мында коммунистер эвээш-даа бол, олар күш-ажылчы коллективти башкарып, ажыл-ишчилерни политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин бедидип, оларның ортузунга политмассалыг ажылды калбартып турар.

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозта № 1 хойжу бригадада партия болүүн дуржулгалыг хойжу С. Көк удуртуп турар. Бо болук партдокумент солуушкунунга белеткелди болгаш ону эрттирерин коммунистерниң харыысалгазын, оларның бүдүүлге болгаш хөй-ниити амыдыралынга авангардчы ролюн бедиринче угландыр чоруткан. Мында партия хуралдары план өзугаар эртип, ону сонгаарладыр ийикпе, азы үзер чорук болбаан. «Коммунистерниң авангардчы ролю», «Партийжи даалга», «Социалистиг чарыш—оон ужур-дузазы» дээш өске-даа айтырыгларны чугаалашкан хуралдар болуктуң партийжи ажыл-чорудулгазынга, коммунистерниң идей-политиктиг деңнелин бедидиринге улуг дузалыг болган.

Болукте коммунистер шупту доктаамал партийжи даалганы салыр ол сес аныяктар-дыр. Оларның дузалакчылары, сакманщиктери база-ла аныяктар болуру чугаажок.

Валерий Дамдын чээрби бир харлыг. Эрткен чазын чаа өг-бүле туткан. А июль айда беш чүс ажыг хураган күлээн алган. Алыс малчын кижиниң оглу болгаш, мал ажылын ол эки билир. Хураганнарын Шүй тайгазынга, оон соонда шөлде тараа хоорзунунга эки семиртип, кышка белеткеннің алган. Валерийнин мал ажылынче сундалуун, кызымаан совхоз дирекциязы үнелеп көргеш, ам аңаа бир кодан төрүүр хойну хүлээткен. Ол чорук аныяк кижиге улуг бүзүрел, деткимче болур. Малчын ам хойнуң чаш төлүн күлээп алырынга белеткеннің эгелээн. Эки белеткел — чаш төлүү бүрүн камгалап алырының магадылалы болгай.

Ленинчи юбилей медалының холбаар сорулганы салып алган ол сес аныяктар-дыр. Оларның дузалакчылары, сакманщиктери база-ла аныяктар болуру чугаажок.

Валерий Дамдын чээрби бир харлыг. Эрткен чазын чаа өг-бүле туткан. А июль айда беш чүс ажыг хураган күлээн алган. Алыс малчын кижиниң оглу болгаш, мал ажылын ол эки билир. Хураганнарын Шүй тайгазынга, оон соонда шөлде тараа хоорзунунга эки семиртип, кышка белеткеннің алган. Валерийнин мал ажылынче сундалуун, кызымаан совхоз дирекциязы үнелеп көргеш, ам аңаа бир кодан төрүүр хойну хүлээткен. Ол чорук аныяк кижиге улуг бүзүрел, деткимче болур. Малчын ам хойнуң чаш төлүн күлээп алырынга белеткеннің эгелээн. Эки белеткел — чаш төлүү бүрүн камгалап алырының магадылалы болгай.

Ленинчи юбилей медалының дүрлүүшкүнүнүг күш-ажылче сорук киирген. Ниити бригада кежигүннеринден чүс хойга онааштыр 82-ден 115 чедир хураганны ажаап өстүрген, бир хойдан 3,4 кг чедир дуктү кыргып алган хойжулар хөй. Партболуктуң он бир коммунистериниң тозу алган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткеннер. Чамдык коммунистер эрткен чылдаазындан бедик көргүзүглүг болганнар. Партболук организакчызы Серенот Көк боду бо чылын төрүүр чүс хойдан 119 хураганны, бир хойдан 3,4 кг дуктү кыргып алган, хойжуларның район чарыжынга тиилекчи боон үнген. СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң «Эң эки малчынга» деп вымпели-биле ол шаңнаткан. Ол ышкаш мурнакчы хойжу Адыг-оол Донгак, аныяк коммунист Санчай Шанмак олар эрткен чылгы көргүзүглериниң бедик түңнелди чедип алган. Хоочун хойжулар Тойбу Салчак, Адыг-оол Донгак, Серен-Дамбаа олар аныяк малчыннарга байлак арга-дуржулгазын дамчыдып берип, оларның мал ажылынга хандыкшыдыг болгаш билдилиг ажылдаарынга дузаны көргүзүп турарлар.

Бригаданың малчыннары «Кара-Хөл» колхозтуң Тураныгда хойжу бригадазы-биле социалистиг чарыштыг. Бо бригадалар боттарының аразында дуржулганы солчуру-биле төлөөлөрни чорудуп, чарыштың түңнелин доктаамал үндүрүп турар. Коллективтин бүгү кежигүннерин деминг күш-ажылчы хей-аът киирип, коммунистерниң башкарыкчы, организакчы ролюнуң бедээшинден Чаңгыс-Теректин № 1 хойжу бригадазы төрүүр чүс хойдан-на ниитизи-биле 90 хураганны, бир хойга онааштыр 3,2 кг дуктү кыргып ап, районнуң хойжу бригадаларының аразында чарышка бирги черни алган, Совет Тыванын 30 чыл оюнда СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Мурнакчы бригаданың малчыннары ниитинин малынга четчир санныг чем-суурну белеткээн. Мал чемин кышталарже чедирип, кажаа-хораанны септээш, амгы үеде кышталарже көже бергеннер. Кыштаглаашкынны хүр-чаагай, организастыг бедик деңнелге эрттирер дээш коллективтин бүгү ишчилери күүсеницкиниг ажылче киришкен.

Б. БАРБА,

СЭКП Бай-Тайга райкомунуң инструктору.

«ЧЕЧЕКТЕ»

«Чечек» — чоннуң хууда чагыгларын ёзугаар хөп даарап, өөрүн фабриканың бир салбыры дээрзин кызылчылар эки билир. Оон чондан чагыглар хүлээп алыр өрээлинден улус черле үзүлбес.

—Чылдың үелериниң аайы-биле чоннуң чагыглары аңгы-аңгы. Чижээ, чай дужуп орда чуга пөстөн платьелер, кофталар, сорочкаларны улус хөй даарадыр. Чазын, күзүн — ол үелерде кедер хептерни чагыыр. Бо хүннерде кышкы тоннар, бөрттер чагылгазы колдап турар-дыр — деп, фабриканың директору Т. М. Мордвинкова-биле ужуражырымга, ынчаар чугаалаар болду.

Фабрика Кызыл хоорайда үш салбырлыг: «Чечек», «Наа-Хем», «Восток». Ында ажылдап турарларның иштинден С. П. Рябова удурткан хөрээжен улустуң даштыкы хевин даараар бригада («Чечектен») үшкү кварталда эң эки көргүзүглерни чедип ап, бригадалар аразында шилчиир вымпелди акша шаңналы-биле катай чаалап алган. Бөзө ол-ла ательеден М. Н. Ильичева баштаан хөрээженнерниң чиик платьелерин даараар бригада ийиги черни эллээн.

Тос айлар дургузунда фабрика чонга ачы-дуза чедириниң планын 104 хуу, пөстаавыдан кылган чүүлдерни септээрин 120 хуу база хууда чагыглар ёзугаар хөп даараарын 104,7 хуу күүсеткеш, Чоннуң амыдырал хандырылга министерствозунуң коллективтериниң аразында калбарган социалистиг чарышка үшкү черни эллээн.

Тоску беш чылдың тодарадыкчы чылынын планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш, фабриканың ажылчыннары амгы үеде күүсеницкиниг ажылдап турарлар.

М. ХЕНЧЕ-КАРА.

СЕПТЕЛГЕЖЕ

«Улуг-Хая» совхозтуң Көк-Чыраа салбырының механизаторлары ийи звенода үстүп алган келир чылдың часкы тарылгазынга ажылдаар машина-техниканы эки шынарлыг кылдыр септеп кирипкеннер. Септекчилерниң иштинден Доңгак Артас, Доңгак Долгай-оол, Сергей Сандак-оол олар эки ажылдап турарлар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Улуг-Хем район.

Кыштаглары эки

«Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин салбырында малчыннарның бо чылын кыштаглаашкынга белетиели эки болган. Чуртталга бажыңнары, кажаалар эки септеттинген болгаш чугайлаттынган. Хойжу Калчан-оол Моңгуштуң өдээнде чаа кажааны, бажыңны туткан. Базыр-оол Моңгушка удурткан тудугжулар бригадазы Өртең-Өдек, Шүүлүг-Хоонук, Кургел-Аксы дээш өске-даа черлерде алды чаа кажааны туткан.

Оон аңгыда машина чеде бээр кыштагларда сигенни, суланы дужүрген.

Четпес чүве — ырак-узак черлерде чурттап турар малчыннар-биле аргыжар машина-техниканың чедишпези болур. Салбырда чаңгыс «Беларусь» трактор, чүүк машиназы бар. Олар-биле хойжуларның хүн бүрү туруп келир негелдезин хандырары берге.

БИСТИҢ КОРР.

Саван сөөртүлгези

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозтуң механизаторлары кыштагларже, ферма төптеринче саван сөөртүлгезин эгелээн. Ында алды «Беларусьту», ийи илчирбелиг тракторну болгаш дөрт автомашинаны быжыглаан. Амга чедир Оттук-Даш, Кызыл-Чыраа сүт-бараан фермалары, Кара-Шат, Ак-Даг, Кызыл-Хаяда кыштагларже саван сөөртүү доозулган. Мында Виктор Баян-оол, Күзенмей Сенди, Кеваа Мохов, чоланчылар Маадыр-оол Самбуу, Виктор Допуй-оол болгаш өскелер-даа хүн нормазын 120—125 хуудан кудулатпайн турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

ТУРКМЕН ССР. Мары областың Мары районунуң «Туркменистан» колхозу барык 1500 гектарга хөвең тарып турар. Оон 80 хуузунуң хөвеңин комбайн-биле ажаап алыр.

ЧУРУКТА: комбайнер Э. Нурмухаммедова. Ол 250 тонна хөвең ажаап алырын хүлээнген.

А. ОВЧИҢНИКОВ биле К. ХАЛЛЫЕВТИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Шатлыктың мөөнеттингеи газтыг чери—республиканың эң аныяк болгаш эң хөй газ байлактыг девискээри. Оон бо чылын безин планнаттынганынган 5 миллиард ажыг, 20 миллиард кубометр газ үндүрүп алыр деп турар.

Бо беш чылда Шатлык республиканың газтыг оон өске черлери-биле кады чуртка газ тывыжын немей улгаттырарының 40 хуузу болур газты бээр.

ЧУРУКТА: элезиниг ховуга ужуражмышкын. «Туркменгазразведка» трестиң чоланчызы В. Рюмшиниин хойжузу Э. Нияскулевке суксун берип турары.

КОМСОМОЛЧУ КЫЙГЫ-БИЛЕ

ВЛКСМ Тыва обкомунуң аныяктарны хөй ажылынче эвилелдээр талазы-биле доктаалы болгаш Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чылы» колхозтуң мурнакчы аныяк хойжулары Хеймерек биле Аяк-Хээ Ондарларның кыйгырыы мал-биле байлак Бай-Тайга районда дыка хөй аныяк кижилерни сорук киирген. Анаа харыы кылдыр малчын болган аныяктар эвээш эвес. Оон көскү чижээн «Бай-Тал» совхозтан көрүп болур. Бо ажыл-агыйга чоокку үеде тос аныяк өг-бүле малчын апарган. Ол дээрге амыдыралын кал ажылы-биле

Шаанда ол-шык чок курган черлерде ам суг агып чыдар. Ону В. И. Ленин аттыг Каракум каналы эккелген. Улустуң «амыдыралдың хемнери» деп адап турары ол кайгамчык улуг суг оруу болгаш оондаа өске ирригация тудуглары тарылга шөлүн дыка калбартыр арганы берген. 1925 чылбиле деңнээрге сугтаттыг черлериниң шөлү 744 муң гектар чедир, тодаргайлаарга, үш катап улгаткан.

Туркмен улустуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнели чайгылыш чок бедип турар. Туркмен ССР-ниң национал орулгазы сөөлгү 15 чыл дургузунда ийи ажыг катап өскен. Республикада 6 муң хире эмчилер болгаш тускай ортумак эртемниг 17 муң медицина ажылдакчылары ажылдап турар.

Школаларда болгаш профессионал-техниктиг училищелерде 635 муң кижи, 6 дээди өөредилге черинде база 29 ортумак тускай өөредилге черинде барык-ла 50 муң студентилер өөренип турар.

Республиканың улус ажыл-агыйында ам дээди болгаш ортумак тускай эртемниг 127 муң специалистер ажылдап турар, олар 1940 чылда турганыдан барык-ла он катап хөй. Туркмен ССР-ниң Эртемнер академиязының удуртуп турары эртем-шинчилел албан черлеринде дөрт муң ажыг эртем ажылдакчылары хаара туттунган, оларның аразында эртемниңнің 1570 доктору болгаш кандидады бар.

Туркменистанның бөгүнгү хүнү кайгамчык, ынчаарга республиканың хөгжүлдезиниң перспективалары оон-даа артык кайгамчык, ыңдыг перспективаларны СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитиирлери тодарадып берген. Бистің чуртувуста коммунистиг ниитилел тургузуушкунуң оруу-биле Туркменистан улам дүрген бурунгаарлап чоруп орар.

(СЭТА).

ПОЛИТИКТИГ ЧУГУЛА ХЕМЧЕГ

Улус ажыл-агыйын хөгжүдериже ССРЭ-ниң күрүне чөэшкиннери чоннуң акша-хөренгизин киириштирер талазыбиле улуг рольду ойнап келген. Ол дугайын СЭКП-ниң XXIV съездизиже СЭКП ТК-ның отчёт илеткелинде мынчаар демдеглээн: «Индустриализацияның болгаш ажыл-агыйны дайын соонда катап тургузарының чылдарында күгле бүгү күштерин болгаш акша-хөренги мөөнүп турган бурунгаар шимчээр, экономиканы хөгжүдер аргалыг болган бис.

Совет эрге-чагырганың бүгү чылдарында ажыл-агыйны, культураны хөгжүдериниң, чоннуң чаагай чорудун белдериниң хөрээнге үнүп турар күрүне чарыгдалдарының кол нуруузун бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларның акша чыылдазы-биле дуглап келген.

Оон-биле кады социалистиг тургузуушкунга чоннуң акша-хөренгизи, тодаргайлаарга, күрүне чөэшкиннериңден киргеи акша түүү база улуг рольду ойнаан.

Ажылчыннар, тараачыннар болгаш интеллигенция боттарының хууда шыгжамырын база берип, патриотчу көдүрлүүшкүн-биле күрүне чөэшкиннге бижидип, социалистиг чаартылгаларга боттарының үлүг-хуузун киирип келгеннер.

Баштайгы совет чөэшкиннерни хамааты дайыны доозулган соонда үндүрүлээн.

Индустрииниң чылдарында, соң дараазында беш чылдарда үндүрүлээн чөэшкиннер социалистиг индустрияны хөгжүдеринге, көдөө ажыл-агыйны коллективизаставрыңга улуг рольду ойнаан.

Ада-чурттуң Улуг дайынының эгезинге чедир бистиң чуртувустун ажылчы чону 50 миллиард хире рубльди (эрги өртек-биле) бодунуң күрүнезинге чегдирген турган. Ол дээрге социалистиг үлетпүрүү, ылангыя аар үлетпүрүү хөгжүдеринге совет улустуң улуг салыышкыны болган.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында үндүрген күрүне чөэшкиннери чурттуң камгалалыңа үндүрген акша-хөренги чарыгдалдарының элээн хөй хуузуи чоннуң акша-хөренгизин өөли хевирлиг киириштиргени-биле дуглаан.

Дайын доозулган соонда күрүне чөэшкиннерин үндүрбес арга чок турган. Дайын чылдарында үредген ажыл-агыйны катап тургузарыңа болгаш ону улам ыңай хөгжүдериге хөй түүнүг акша-хөренги негеттиргеи. Күрүне чөэшкиннери дөрткү беш чылда барык 117 миллиард, бешки чылда 137 миллиард рубль (эрги өртек-биле) түүне четкен.

1947 чылда чоруткан акша реформазы күрүне чөэшкиннерин улам таарыштыр сайгарарыңа чугула базым болган. Мурнуунда үүн турган чөэшкиннериң облигацияларын 1947 чылда үндүрген Күрүнениң ийи хуулуг чөэшкининиң облигацияларыңа (1947 чылда үндүргеи, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң ийиги күрүне чөэшкининиң облигацияларындан аңгыда) солуп чаартхан.

Күрүне чөэшкининиң облигацияларын солаан соонда күрүне чөэшкиниң үндүрери 1957 чылга чедир үргүлүүлээн. Бүгү чөэшкиннер 20 чыл хуусаалыг, ойнаашкын хевирлиг төлелгелиг үнгүлээн.

1957 чылдың апрель 1-де чон ортузунга тараткан күрүне чөэшкининиң хемчээли барык 26 миллиард рубль (чаа өртөк-биле) чедип турган.

Күрүне чөэшкиннерин хөйүбиле үндүргеи тудум, күрүнениң чонга ойнаашкын хевирлиг төлелгези база чылдың-на көвүдеп кел чораан. Ынчангаш күрүне бюджединге чөэли тараткаңындан кирер орулга база кызырлып турган. Чижээ, 1967 чылдың күрүне бюджединге чөэшкиннер тараткаңындан кирер орулга 2,7 миллиард рубль түүне көрдүүнүп турда, чонга төлеп бээр акшаның түүү 1,6 миллиард рубль чеде бээр болган. Моон алгаш көөрге, чөэшкин тарадылгазындан кирер орулганың эвээжи илдеп-дир.

1957 чылдың апрельде СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Совет Эвилелиниң ажылчы чонунуң ортузунга бижидилге-биле тараткан күрүне чөэшкиннериниң талазы-биле доктаалды хүлээп алган. Ол доктаалда чаа чөэшкиннерни үндүрериң, оон-биле холбаштыр ойнаашкынның тиражтарын үндүрериң сокадырын болгаш мурнуда үндүргеи чөэшкиннериң облигацияларының өртөөн төлеп бээр үндүрүлгелерин 20 чыл хуусаа өртөөнде, азы 1977 чылдан эгелеп чорударын доктаатка турган.

1957 чылга чедир тараткан күрүне чөэшкиннериниң облигацияларының өртөөн төлеп бээр үндүрүлгелерин хуусаа бетинде чорудары — ол дээрге бистиң чуртувустуң хөй миллион ажылчы чонунуң эргеажымына дүгжүп турар чугула хемчег болур. Ынчангаш саңхоо органнарының, Күрбанк албан черлериниң болгаш ажаалга кассаларының ажылдакчылары ол ажылды эң өөн өрттиреринге ыяк белеткеп турар.

1948 чылда үнген ийи хуулуг күрүне чөэшкининиң өртөөн төлеп бээринин талазыбиле үндүрүлге эгелээр деп турары-биле холбаштыр, Тыва АССР-ниң күш-ажылчы ажаалга кассаларының эргелели, республиканың Күрбанк эргелели, Саң министерствозу районнарның саң киндистериниң, ажаалга кассаларының эргелекчилериниң болгаш улуг бухгалтерлериниң ийи хонук семинарын өрттирген болгаш оон ажылдакчыларына чөгүүр сургаалданы берген. Белеткел ажылы ам-даа уламчылавышаан.

Д. ЗАЙЦЕВ.

Тыва АССР-ниң Күрүнениң күш-ажылчы ажаалга кассаларының эргелелиниң начальниги.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

БУХАРЕСТИГЕ УЖУРАЖЫЫШКЫН

БУХАРЕСТ. (СЭТА). РКП ТК-ның чалаанын ёзугаар Румынияда пайыралдыг аян-чөрүк кылып чоруп турар, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң секретары К. Ф. Катушевти Румынияның Коммунистиг партиязының Чингине секретары Н. Чаушеску ноябрь 13-те хүлээп алган.

Эш К. Ф. Катушев Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чингине секретары Л. И. Брежневтиң изиг байыр чедиргенин, РКП-ниң XI съездизиниң чедиишкиннерлиг болурун йөрээгенин Н. Чаушескуга дамчыдып берген.

Беседа бооп турда Румынияның Коммунистиг партиязының болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ажылчорудулгазының дугайында база советрумын харылааларны калбартыр айтырыгларның талазы-биле санал-онал солчуушкуну болган. Делегей амыдыралының чогуур чамдык айтырыгларын база чугаалашкан.

Чанчыл болган совет-румын харылааларның болгаш акы-дуңма кады ажылдажылганың калбарганын беседага сеткил ханыышкынныг демдеглээн, совет болгаш румын улустарның, социализмниң, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң хөрээнин эрге-ажыктарына дүүштүр СЭКП биле РКП-ниң аразында, Совет Эвилели биле Румыния Социалистиг Республиканың аразында пайыралды, кады ажылдажылганы калбартып, быжыглаарынче чүткүл бадыткаттынган.

ТК-НЫҢ ПОЛИТБЮРОЗУНДА

ВАРШАВА. (СЭТА). Варшавага ПКАП ТК-ның Политбюро хуралы болган. Аңаа социалистиг чурттарның акы-дуңма партиялары-биле идеологияга хамаарыштыр дем каттыштырып ажылдаарын калбартып турарының дугайында дыңнадыгны чугаалашкан, ол айтырыгга хамаарыштыр акы-дуңма партиялар ТК-ларының секретарьларының эрткен чылын Москвага болган чөвүлел хуралының санал-сүмелерин күүседип турарын көрген. Варшаваға үндүрген дыңнадыгда чугаалаанын ёзугаар алырга, ПКАП ТК-ның Политбюрозу ийи таланың болгаш хөй талаларның идеологияга хамаарыштыр дем каттыштырып ажылдап турарын үүлдүгүүнүп үнелээш, ынчалдыр дем каттыштырып ажылдаары акы-дуңма партияларның дурмулгазын калбаа-биле ажыглап болур арганы тургузуп берген, политиктиг амыдыралды байыдарынга болгаш марксизм-ленинизмни чогаадыкчы ёзу-биле хөгжүдеринге дуза чедирип келген деп чүвени база демдеглээн.

ПКАП ТК-ның Политбюрозу улусчу Польшаның тургустунганының 30 чыл ою болган чылда оон социалистиг хөгжүлдезиниң чедиишкиннериниң миллион-миллион ажыл-ишчилерин СЭКП-ниң, социалистиг чурттарның коммунистиг партияларының база бүгү коммунистиг болгаш ажылчын партияларның таныштырганынга чүректиг ханызынан өөрүп четтиргенин илергейлээн.

Политбюро идеологияга хамаарыштыр партиялар аразынга дем каттыштырып ажылдаарын улам калбартыр саналдарны үүлдүг деп көрген. Ук кады ажылдажылга делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эвин быжыглаарынга база делегейниң амгы үеде кол айтырыгларының талазы-биле ниити турушту төлевилеп алырынга дуза чедирип турар деп, лыңнадыгда айыткан.

ИЗРАИЛЬ АГРЕССОРЛАРНЫҢ ДЕРЗИИ ҮҮЛГЕДИГЛЕРИ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливанның хөй-ниитизи, удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң төлөөлекчилери израиль дайынырактарның Ливанга удур база дагын ханныг чөнгээ үндүрүп, агаардан араатанзыг бомбалаашкын кылганын киленнеп буруу шапкан. Ол бомбалаашкынның түүнелинде беш кижи өлген болгаш он-он кижи балыглаткан. Тель-Авивтиң тайбың ливан хамаатыларны өлүрүп-ыырарынга чедирген кемниг херектер үүлгеткени ам, КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязынга палестин айтырыгны чугаалажын эгелеп турда, израиль удуртукчуларының шугулдап, ангадан турарын херечилеп турар-дыр деп, Палестинаны хостаар организацияның удуртукчуларының бирээзи З. Мохсен Бейрутка медеглээн.

Ливан парлалга оон-биле кайсырлаштыр чурттуң мурнуу кызыгаарларында Израильдин чепсектиг күштерин мөөннаарын үргулчүлеп турарын болгаш Ливанның агаар делгеминче Израильдың шериг самолёттарының үргулчу шургуп кирип турарын чонга оваартып турар. «Аль-Хайят» солуйнуң айытканын ёзугаар алырга, чурттакчы чоннут мурнуу-ливан Шебаа, Хаббария болгаш Маджидия деп черлерже угландыр бар чоруур израиль танкыларын, автомашиналарын даажы кызыгаар девискээрлерде дүнеки үеде дыңналып турар.

Грецияга хүнтаның кемниг херектер үүлгедип турганының үжурунда харыысалгага онаажыр идегеттерни кезедирин, чурттуң социал, политиктиг болгаш экономика талазы-биле чугула сорулгаларын шиитпирлээрин хөй санныг чыскаалдарга, митингилерге киришкеннер негеп турар.

ЧУРУКТА: Афиныга болган чыскаал.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ДЕЛЕГЕЙГЕ ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

ДЕЛИ. (СЭТА). «Бүгү Совет Эвилели депшилгелиг бүгү кижи төрелгетенин күчүлүг күш, сорук киирип турар болгаш делегейниң дем каттыштырын ажылдаарының, тайбың ыңлеңгинжи бооп турар»—деп, Индияның Компартиязының Национал Чөвүлелиниң төп органы—неделя бүрүде үнер «Нью эйдж» журнал Тайбының совет программазының дугайында үүлүге бижээн. СЭКП-ниң төөгүлүг XXIV съездизиниң сапалдап үндүргеи Тайбың программазын боттандырарынга кайгамчыктыг чедиишкиннер марксизм-ленинизм биле пролетаржы интернационализм идеяларының хаңдыдыкчы күштүүн тодаргай херечилеп, аңаа бодунуң шынчызын совет улус биле боттарының чурттарының миллион-миллион ажыл-ишчилерин СЭКП-ниң, социалистиг чурттарның коммунистиг партияларының база бүгү коммунистиг болгаш ажылчын партияларның таныштырганынга чүректиг ханызынан өөрүп четтиргенин илергейлээн.

Дем каттыштырып ажылдаарынче угланыышкын делегейге дозевилеттинин келирге, ону СЭКП биле Совет чазактың күженнишкиннери болгаш инициативазы Барыын чүк биле Чөөн чүктүн аразында дүшкүүрлүг байдалды чавырылдырарынче чайгылыш чок угланыышкын болдурган деп, «Нью эйдж» айыткан. Бүгү делегейниң улустарының эрге-ажыктарынга дүүшкен ол чавырылдырыышкынның талаптылары хүннүң-не улам көвүдеп турар.

Дүшкүүрлүг байдалды чымчадыры дайынның, деп эрге-лиг эвес чоруктуң, дарлалдың күштерин тайбыңнын, социал депшилге күштериниң ажар тиилелгеин чедип алырынга эргежок чугула байдалларны тургузуп бээринге дуза чедирип турар деп, ИКП-ниң Национал Чөвүлелиниң теоретиктиг органы «Парти лайф» журнал соолгу дугаарында бижээн. Ол чедиишкиннер СЭКП-ниң, СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтиң, Совет чазактың могат чок ажыл-чорудулгазының ачызында чедип алдынар аргалыг болган. Оларның ажыл-чорудулгазы ийи аңгы социал системаларның тайбың кожа-хелбээ дугуиаашкын принциптеринге үндезилеттинген деп ук журнал айыткан.

Экономиканы ~ күрүне контролюнче

ЛИССАБОН. (СЭТА). Португалияга экономиканы өде тургузарынче угланган хемчеглер алырын боттандырып турган, демократияны улам быжыглаар ажылды чорудар ужурлуг деп, чепсектиг күштерниң башкарылда дүүштүрер комиссиязының органы, информация тарадыр «Мувименту» бюллетень бижээн. Аңаа хамаарыштыр чепсектиг күштер шимчээшкини шиитпирлиг сесту сеглаар ужурлуг деп, бюллетеньниң ол үүлүнде демдеглээн.

Чуртта экономика эрге-чагыргазын биеяки олчаан капиталистиг улуг-улуг белүүлежиишкиннер болгаш улуг-улуг чер хөрөнгитеннери холгаарлап, олар демократчыдылганы боттандырарынга шаптыктап турар деп, бюллетень демдеглээн.

Экономикага чаартылгалар кылыры чуртка экономиканың ажыл-чорудулгазын күрүнениң талазындан дээштиг контрольдаар, португал улустуң өн ядыы белүктериниң амыдыралын боттуг эжиждер, Португалияга ниитилеп амыдыралын демократчыдарын, амыдыралга боттандырарын магадылалдыг болдурар арганы бээр деп, ук үүлүүн түүнелинде демдеглээн.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXIX сессиязы

Палестин айтырыгны чугаалажы берген

ХООЙЛУ ЁЗУГААР ЭРГЕЛЕРИН КАТАП ТУРГУЗАР ДЭЭШ

НЬЮ-ЙОРК СЭТА-ның корреспондентизи Ю. Романцовтуң дамчытканы болза:

Палестинаны хостаар организацияның (ПХО) күүсков даргазы Я. Арафат КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXIX сессиязынга чүве чугаалаан. Палестина дугайында айтырыгны чугаалажыры оон-биле эгелээн. Палестина айтырыын шиитпирлээриниң чогумчалыг программазын Палестинаның араб улузунуң баштыңы делегейниң хөй-ниитизинге савалдап чугаалаан. Маңа тайбың күзел-бодалдыг келген бис. Бистиң чедип алыр деп турар сорулгавыс болза палестин черде чурттап турар бүгү улустарның аңаа тайбың болгаш эп-найыралдыг чурттап шыдаар болган турары болур. Палестинаның араб улузунуң ыяап-ла эдилээн турар боттөгөрүлгелерин боттандырып, амгы үеде Израильдин эжеден алган турары Палестинаның араб девискээрлериниң палестин эрге-чагырганы тургузуп турган, ол сорулганы чедип алыр апаар.

ПХО бодунуң мурнунга чаагай сорулгаларны салган, ук сорулгаларны КНО үүлдүргүзүнүп, деткип турар. Палестина айтырыын шиитпирлээр бодалдыг.

«Төптүң эвилелиниң» удуртукчуларының бирээзи чораан А. Папандреу «Бүгү-грек социалистиг шимчээшкининиң» тургузар дугайын сентябрьның эгезинде чарлаан. Грециянын НАТО-дан бүрүн үндүрүп алыры, шериг базаларының дугайында грек-америк дугуржулгаларны күш чок болдурары, «Ниити рынок»-биле Грециянын эвилелдежилгезин өде көөру, улуг үлетпүр бүдүрүлгелерин, банкыларны национализастаары дээш, өске-даа ол чергелиг иштики болгаш даштыкы политиканың чамдык боттуг хемчеглерин боттандырып чорударын ол бодунуң программазы-биле чонга чарлап дыңнаткан.

1947 чылдан эгелээш чажыт ажылдап турган Грециянын Коммунистиг партиязын ажык ажылдыг болдурганын сентябрь 23-те чарлаан. Оон соон дарый коммунистер сөңгулдага күштү демнештирер дугайында Чангыс аай демократтыг чөөн үзелдиг партиябиле (ЭДА) дугуржулганы чедип алган, а оон соонда «чаңгыс аай чөөн үзелдиг күштер» дээр политиктиг блокту тургускаңының дугайын чарлаан. Ол блоктун удуртулга комитединге ГКП ТК-ның Бирги секретары Х. Флоракис, ГКП ТК-нын Политбюро кежигүүнү Н. Калудис, ЭДА партиянын даргазы И. Илиу, Микис Теодоракис болгаш өске-даа чамдык сураглыг демократтыг ажылдакчылар кирген. «Чаңгыс аай чөөн үзелдиг күштер» фашиттиг айыылды чайладыр, ниитилел болгаш политиктиг амыдыралды демократчыдар талазы-биле ажыл-чорудулганың калбак программазын ажылдап кылган. Бо блок чурттуң бүрүн хамаарышнас чоруун хандырар, даштыкы монополияларның күчү-дүрүүшкүнүнден чуртту хостаары дээш, чокнун күзел-чүткүлдериниң таарышкан езулуг демократиянны тургузар дээш туржун турар.

Үстүнде адаанывыс кол-кол политиктиг партиялардан аңгыда, кедергей барын үзелдиг буржуазияны, хунтаның болгаш реакциялыг дайынзырактарның талалакчыларын, монархистерни болгаш өске-даа ол чижектиглерни каттыштырган бөк-сак партиялар чуртта дыка хөй. Ынчалза-даа чуртта политиктиг күштерниң канчаар тургустуна бээринге олар боттуг салдарын чедирип шыдавастар.

Бүгү-ле кол-кол политиктиг партиялар 1967 чылдың шериг эргилдериниң организакчыларын кезедирин, өскен чылдың ноябрьда политехниктиг институттуң студентилерин хара-туразында дажылаанынга база Кипрге үймээнни организастаанынга бурааулуг болган кижилерге кеземче харыысалгазын өнаарын боттарының бирги эзлчеглиг сорулгаларының бирээзи кылдыр санап турар. Бо талазы-биле харын чамдык үүлдүр кылдыган-даа.

Сөңгулда мурнунуң кампаниязынга буржуаз партиялар чөөн үзелдиг күштерге бодаарга, аажок улуг артык күштерлиг болган, хамык акша-хөренги, массалыг информацияның улуг солуннар, радио болгаш телевидение ышкаш ыңдыг чепсектери оларның холунга турган. Ынчалзажок Компартия болгаш демократтыг өске-даа күштер ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын эрессиадыр камгалап, Грециянга демократтыг чаңчылдарны катап тургузар дээш, хамаарышнас даштыкы политиканы чорудар дээш, социалистиг чурттар-биле болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа чурттар-биле кады ажылдажылга дээш шудургу демнесжин турар.

В. САФАРОНОВ.

(СЭТА).

АФИНЫ.

ДААРТА ГРЕЦИЯГА СОҢГУЛДА

Чуртка шериг-фашистиг хунта тергииден турганының уламылдан он чыл үзүктелиишкин соонда Грециянга парламент соңгулдазы ноябрь 17-де, воскресеньеде, бир-ле дугаарында болур. Парламент депуттатарынга кандидаттарын депшиткен хөй санныг партиялардың болгаш белүүлежиишкиннериниң соңгулда мурнунуң плакаттарын Грециянын хоорайларында мизирт шокар кылдыр аскылаан. Кандидаттар боттарының партияларының программаларын тайылбырлап чугаалаан митингилер болгаш хуралдар бүгү чуртка эрткен. Кол-кол политиктиг болгаш партийжи ажылдакчыларның арыннары телевизорлар экраннарынга бо-да кестүн келир тургулаан.

Соңгулда политиктиг, нарын байдалга эртер, чүге дээрге политиктиг амыдыралды чогумчуларының болгаш демократчыларының хөрээ ам-даа ыракта-ла доозулбаан, чеди чыл догунаан шериг-полицейжи диктатураның арттырган бүгү-де үржуктары ам-даа чедир улуттаттынмаан болгай. Бир талазында, шериг хунтазының күрүне аппарадында, ылангыя армияда, полицияда, жандармерияда чугула туруштарны боттарынга ам-даа аоттырган талалакчылары чуртка демократтыг чаартылгалар чорударынга шаптыктаарын кызыдып турар. Өске талазында, улуг буржуазияның тергииделин хөөрөр арттырарынга күзелдиг шак ындыг салдарлыг күштер Грециянда хөлөбишаан. Чуртка үндезин чаартылгалар дээш туржуп турар чөөн үзелдиг күштерни, ылангыя Компартияны мурнуку хевээр ылгай көрүп турар.

Каш-каш өн политиктиг партиялар болгаш белүүлежиишкиннер соңгулдага киржир. Ынчалзажок чүгле каш партия политиктиг аренада кол күш болуп турар. Буржуаз лагерьде оларга хамыктын мурнунда амгы премьер-министр К. Караманлистиң тургусканы «Чаа демократия» партия хамааржыр. Бежен чылдарның ийиги чартыында болгаш алдан чылдарның эгезинде эрге-чагырганы турган өөн Национал радикалдыг эвилел дээр партиязының кежигүннери чаа партияның кол өзөө болу берген. «Чаа демократия» партия чуртка күштүг күүсекчи эрге-чагырганы тургузар дээш туржуп турар. Чеди чыл дургузында тергииделип турган шериг диктатуразының соонда мырыңай эргежок чугула чогуур демократтыг хосталгаларны камгалап тургаш, иштики болгаш даштыкы олигархияның тергииделин хандырып болгу дег ындыг ёзу-чүрүмнарны чуртка тургузарын «Чаа демократия» партия күзеп турар деп түннелди Караманлистиң болгаш ол партияның өске-даа төлөөлекчилериниң чугааларындан грек хайгааракчылар кылып турар. Монархистиг тургузугну чуртка катап тургузарынга удурланып турарын албан хуузу-биле мынчага чедир чугаалаан кара чаңгыс улуг партия ол болуп турар. Монархияны дүжүрериниң азы хөөрөр арттырарының дугайында айтырыгны амгы соңгулда соонда бүдүн чартык ай эрткенде эрттирер санал-онал алыышкыны шиитпирээр ужурлуг деп, ол партияның баштыны Караманлис медеглеп турар.

Салдарлыг ийиги буржуаз партия «Төптүң эвилели — чаа күштер» дээр партия болу берген. Шериг диктатуразының идеякейлиг болгаш чайгылыш чок удурланыкчыларының бирээзи Г. Маврос ол партияның бажында турар. Парламентарлыг республиканы тургузар дээш туржуп турарын ол партия бодунуң программазында бижээн. Байдалды чогумчудар болгаш чуртка буржуаз-демократтыг хосталгаларны катап тургузар талазыбиле чамдык хемчеглерни боттандырарын өөн удуртукчулары адаан. Барын Европа-биле, ылангыя «Ниити рынок»-биле сырый харылааларны тургузарын ол чедип алыр бодалдыг.

«Төптүң эвилелиниң» удуртукчуларының бирээзи чораан А. Папандреу «Бүгү-грек социалистиг шимчээшкининиң» тургузар дугайын сентябрьның эгезинде чарлаан. Грециянын НАТО-дан бүрүн үндүрүп алыры, шериг базаларының дугайында грек-америк дугуржулгаларны күш чок болдурары, «Ниити рынок»-биле Грециянын эвилелдежилгезин өде көөру, улуг үлетпүр бүдүрүлгелерин, банкыларны национализастаары дээш, өске-даа ол чергелиг иштики болгаш даштыкы политиканың чамдык боттуг хемчеглерин боттандырып чорударын ол бодунуң программазы-биле чонга чарлап дыңнаткан.

1947 чылдан эгелээш чажыт ажылдап турган Грециянын Коммунистиг партиязын ажык ажылдыг болдурганын сентябрь 23-те чарлаан. Оон соон дарый коммунистер соңгулдага күштү демнештирер дугайында Чаңгыс аай демократтыг чөөн үзелдиг партиябиле (ЭДА) дугуржулганы чедип алган, а оон соонда «чаңгыс аай чөөн үзелдиг күштер» дээр политиктиг блокту тургускаңының дугайын чарлаан. Ол блоктун удуртулга комитединге ГКП ТК-ның Бирги секретары Х. Флоракис, ГКП ТК-ның Политбюро кежигүүнү Н. Калудис, ЭДА партиянын даргазы И. Илиу, Микис Теодоракис болгаш өске-даа чамдык сураглыг демократтыг ажылдакчылар кирген. «Чаңгыс аай чөөн үзелдиг күштер» фашиттиг айыылды чайладыр, ниитилел болгаш политиктиг амыдыралды демократчыдар талазы-биле ажыл-чорудулганың калбак программазын ажылдап кылган. Бо блок чурттуң бүрүн хамаарышнас чоруун хандырар, даштыкы монополияларның күчү-дүрүүшкүнүнден чуртту хостаары дээш, чокнун күзел-чүткүлдериниң таарышкан езулуг демократиянны тургузар дээш туржуп турар.

Үстүнде адаанывыс кол-кол политиктиг партиялардан аңгыда, кедергей барын үзелдиг буржуазияны, хунтаның болгаш реакциялыг дайынзырактарның талалакчыларын, монархистерни болгаш өске-даа ол чижектиглерни каттыштырган бөк-сак партиялар чуртта дыка хөй. Ынчалза-даа чуртта политиктиг күштерниң канчаар тургустуна бээринге олар боттуг салдарын чедирип шыдавастар.

Бүгү-ле кол-кол политиктиг партиялар 1967 чылдың шериг эргилдериниң организакчыларын кезедирин, өскен чылдың ноябрьда политехниктиг институттуң студентилерин хара-туразында дажылаанынга база Кипрге үймээнни организастаанынга бурааулуг болган кижилерге кеземче харыысалгазын өнаарын боттарының бирги эзлчеглиг сорулгаларының бирээзи кылдыр санап турар. Бо талазы-биле харын чамдык үүлдүр кылдыган-даа.

Сөңгулда мурнунуң кампаниязынга буржуаз партиялар чөөн үзелдиг күштерге бодаарга, аажок улуг артык күштерлиг болган, хамык акша-хөренги, массалыг информацияның улуг солуннар, радио болгаш телевидение ышкаш ыңдыг чепсектери оларның холунга турган. Ынчалзажок Компартия болгаш демократтыг өске-даа күштер ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын эрессиадыр камгалап, Грециянга демократтыг чаңчылдарны катап тургузар дээш, хамаарышнас даштыкы политиканы чорудар дээш, социалистиг чурттар-биле болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа чурттар-биле кады ажылдажылга дээш шудургу демнесжин турар.

В. САФАРОНОВ.

(СЭТА).

АФИНЫ.

ДЕЛГЕМ ВОЛГАДА

Онзагай завод

Херек болганда аңгы-аңгы кылдыр адыргаш, чаа черлерже көжүрүп ап турар бетон хоюдар түр белдирлерни тургускаңныңа ачызында Ульяновск области мал кажааларының комплекизин тударының хуусаазы дыка кызырылган. Ооң авторлары — Ульяновскиниң «Жилстрой» трестиң специалистери Г. Чугунов биле В. Мальковский.

Ол онзагай хевирлиг бичии завод чыып-эптээр конструкциядан кылдынган. Ында былтап-хоюдар салбыр, цемент, элезин, сай складтары, сут изидер система бар. Бетон хоюдуу кызыл безин доңмас, ооң уламындан ону белеткээринге үени эвээш чарыгдаар. Көжүп чоруур завод шакта дөрттен он кубометр чедир бетонну хоюдуп белеткеп болур.

Амгы үеде областың колхозтарында болгаш совхозтарында бетон хоюдар беш түр белдирлер ажылдап турар.

В. ЗЛОБИН.

Ульяновск.

• • •

Херим иштиботаника сады

Приволжье суурнуң кыдында бичии бажыңчыгашка чурттуң он-он хоорайларының тацмазын баскан дөртен чедир чагаа хүннүң-не кээп турар. Ооң чурттакчылары — Федор Иванович биле Мария Спиридоновна Перегудовтар. Олар 20 чыл ажыг үениң дургузунда хөвар үрезиннерни, ыяштарны өстүрер ажылды чорудуп, ооң дуржулгазының талазы-биле сүмелерни улуска берип келгеннер. Хөй чылда мөөнеп алган дуржулгазын кымга-даа дамчыдып бээринден Перегудовтар ойталавас, ону харын бүгү улуттуу деп санаарлар.

Бажың чанының биче участогунда үүү чок дээр. Кавказтың миндали, Японнының вишня-сакуразы, пөш, хады, чыжыргана шаед болгаш кара үрезиниг рябина-биле кады өзүп турар. Кыдат лимон, каспий лотос, розаның, тюльпаннарның дыка хөй сорттары бо бичии садта агаар-бойдуска тааржы берген. Могаг-ыылат билбес селекционерлер, бойдуска ханы ынактар — Перегудовтарның боттарының хайнактап өстүргени хөвеңи ыпда өзүп турар.

Күс оларга эң-не чай чок ажыл-иштиг үези: үрезиннерни чыыр, чылыга ынак үүштерни шывар... Федор Иванович биле Мария Спиридоновна хүндүс садка ажылдааш, дүне чагаа бижип олуруптарлар. Олар чурттуң бүгү булуцларында сад болгаш чечек өстүрериге хандыкшылдыглар-биле доктаамал харылзааны тудуп турарлар.

Б. СЕРДЮКОВ.

Астрахань.

• • •

Автоматтыг башкарылга системазы

Волгоградтың «Красный Октябрь» металлургия заводунуң техника бажыңында «Автоматтыг башкарылганың системазы» деп, областың доктаамал ажылдаар деталгелгези ажыттынган. Алдыы Поволжьениң үлешүр бүдүүлгелериниде автоматтыг башкарылганың системазының дуржулгазының ажылы-биле ол таныштырар. Быска хуусааның иштинде Волгоградтың областың өске-даа хоорайларының 48 заводунда, комбинадында болгаш өске-даа янзы-бүрү организацияларда автоматтыг башкарылганың системазын тургускан.

«Красный Октябрь» заводта информация — саналга товунун ажылын эки тургускан. Хүннүң-не заводтуң эргкен дүн-хүнде кылган ажылының анализин кылып турар. Кац эзилиирер болгаш прокат цехтериниң ажылының бүгү байдалын, продукция сайгарылгазын, материалдарның болган чиг-эттиң киргенин база аргканын, металлдың бот-үнезин сайгарын, чугаалаар. Автономнуг башкарылга системазының ачызында «Красный Октябрь» заводта чүс-чүс үчёгиктер, санакчылар, бухгалтерлер, табельщиктер хосталган. Ооң чиги экономиктиг ажыктыы чылда чартык миллион рубль четкен.

Е. КОРЯВИЧЕВ.

Волгоград.

Ак-дуңма туркмен чогаалчыларның шүлүктери

Берди КЕРБАБАЕВ.
Туркменистанның улустуң чогаалчызы

ИЛЬИЧ МӨҢГЕ

Алык ырак бурунгудан
Амгы бистиң хүннерге дээр
Барык бүгү үелерде
Баштыңчылар хөй-ле турган
Ынчалза-даа Ильич дег,
Янзы-бүрү дылдыг, өстүг
Ядыларга чоок төрел,
Ындыг кижи черле турбаан.

Аймактарны, ырактарны
Ажылчыны кыйгы-биле
Каттыштырган, күчү киргеп
Кара чаңгыс баштыңчы ол.
Улуурлаар деп черле билбес,
Улустарны ылгай көрбес
Онза, шыңчы будуп ыыда.
Оозу-биле Ильич мөңге.

Ата АТАДЖАНОВ.

ОЛ ЧУРТТАВЫШААН

Бичии чаштар үжүглелин ажып көөрге,
Бистиң Ленин
Биеэ хевээр чурттавышаан ында болур
Ооң дугайын ыры ыылдыр бижий бээрге,
Орта Ленин
Ол-ла хевээр чурттавышаан, өстүп келир
Арык черниң чалгыы дагжаар. Ленинни мен
Аңаа дыңнап,
Ам-даа чурттавышаан билип аар мен
Чаа ГЭС-тер оду-биле
Чаа улуг үзел оду
Катчып келир —
Харын ында Ленин база чурттавышаан!
Бистиң Ленин
Биеэ бо чурттаавышаан бо-ла келир.
Бистиң хоор чон космонавтар утпуй бээрге
Бистиң-биле
Бир-ле дириг хүлүмзүрүп кады келир.
Кавайга хүн шонуп иэрге, чүректерге
Кайын тура,
Кады болуп, чурттавышаан бо-ла чоруур
Усчу чуртум чаагай болгаш тайбың күзээр—
Улуг Ленин
Уламчылап чурттавышаан баштап чоруур.

Рухи АЛИЕВ.

ТӨРЭЭН ЧУРТУМ

Чогаалчы эш дайындыва октут-боолуг
Чоруп турда, үдеп турдуң, сактып келем
Солдат шинель, беш-адыр сылдыстыг бөрт,
Шонган хүннүң чырыы ойнаан дайынчы тук...
Сенче дириг эргип келгеп, чурттаар дээштиң
Чеже-чеже шаптык ажып эртпеди дээр.
Четкен-барган черимге-ле данды харын,
Сегленешкен садтарыңны көрүп чордум.
Сээн хадың (хөме халдап киргенимде)
Серпиттендир сергеди хап кээп турду.
Балыглаткаш, дожаң харга ужуп чыда,
Бажың чоогу гулчуушкунга өлүм көргеш,
Черинің доң, соок хөрзүнүн ап, ошкааш безин
Сени — чаңгыс Туркмениямны сактып кээр мен.
Аңгы өске хоорайга хевис көргеш,
Төрээн черже бодалдарым ужугупкан...
Алдар чаалап эккеп берген хевистериңе
Дөстүндүрбес күзелдерим оттурупкан.
Чоргааралым улам-улам кыптын чорзун,
Туркмениям, чечектелип сайзыра-ла!
Чолдуг, чаагай алдаржыпкан чурттар хөй бол
Туркмениям чүдеп эргим, ооң адын Русь дээр.

ДЫШТАНЫЛГА ТӨПТЕРИ

«Тыва кобальт» комбинаттың профвилел организациязы ажылчы чоннуң дыштанылгазын багай эвес организаетап турар. Сөөлгү үш чылда курорттарга болгаш профилакторийлерге дыштаныры-биле 97 путёвканы бүдүрүлгеде ажылчыларга, 36-ны инженер-техниктиг ажылдакчыларга берген. Комбинатта электрик слесарь П. С. Цветков, химиктиг лаборатория ажылдакчылары С. Самданчап, Ш. Чаш-оол, чолаачы К. Иргит, металлург Д. Оюн олар курорттарга дыштанып чораан. Ооң аңгыда дыштанылга бажыңнарынга 54, туристиг аян-чоруктарга 32 кижи чораан келген. Ажылчыннарның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга идиглиг, оларның кадыкшылын быжыглап, үргүлчү хайтаарап турар комбинаттың дыштанылга профилакторийи 1972 чылдан бээр доктаамал ажылдап келген. Эрткен үениң дургузунда аңаа 1500 ажылчын, 219 өөренирчи дыштанып, эмненген. Чараш бойдус чурумалдыг Чагытай хөлдүң кыдында «Металлург» пионер лагериниге чүгле бо чылын безин 770 школачы дыштанган. Чоокку үеде аңаа чылыг корпустарны ажыглалга киирип, кызын улуг кижилериң дыштанып бажыңы кылыр деп планнап турар. Профвилелдиң шугуму-биле чоннуң дыштанылгазына дузаламчы кылдыр 3600 рубльди чарыгдаан.

Хову-Аксында «Металлург» Культура бажыды чоннуң дыштанылгазын ажыктыг организаетаар талазы-биле боттуг хемчеглерни ап келгек. Хореографиякың, ырның, таңцының бөлүмнери ажылдап турар.

Бөлүмнерни В. М. Царёв, Г. М. Калинин, А. И. Подбуртный, А. И. Беляева олар удуртуп турар.

Бот-тывынгыр артистер Таңды районнуң суурларынга, кодээ иштилеринге ниитизи-биле 57 концертти көргүскей.

Профком кежигүнү П. С. Цветковтуң удуртулгазы-биле ГТО-нуң нормаларын дужаарынга 720 кижи белеткенген болгаш оларның 310-у норманы бүрүн дужаап алган.

«Тыва кобальт» комбинаттың цехтериниде дыштанылганы ажылчыннар боттары база организастап турар. Чижээ, энергетиктер Шушенскоеже чораан келген. Оларның үлегерин өскелер ап эгелээн. Гидрометаллургия цехинің 250 олуттуг кызыл-буяуну бүдүрүлге төөнде культура одаа болур. Аңаа солун лекцияларны, ужуражылгаларны удаа-дараа организастап турар.

Ынчалзажок чоннуң дыштанылгазында чамдык четпестерни айтыры артык эвес. Чүл дээрге комбинаттың профилакторийиниң сөөлгү уламдыгып турар. Ону чоокку үеде доозары чугула. Воскресеньелерде ажылдаар кинолекторий сөөлгү үеде ажылдавестай берген. Дыштанып хүн өтпаан суурга тургузары чугула.

О. КОРОДА.

«Шынның» штаттан дашкаар корр.

Идепкейлиг үргүлчүлээр

Кызылдың ураң чүүл училищезинде ВЛКСМ комитеди сургуулдарны өөредилгеге чүткүлдүг, быжыг сагылга-чурумнуг кылдыр кижизидер дээш сөөлгү чылдарда чамдык ажылдарны чорудуп турар. Ылаңгыя өөредилге болгаш сагылга-чурум талазы-биле чарышка үшкү курстуң комсомолчуларын болгаш сургуулдарын типлекчи кылдыр саналаан. Ниитизи-биле училищеде ленинчи зачёттарны базы бедик деңнелге эрттирип турар.

Училищеиң концерт бригадачында комсомолчу башкылар болгаш сургуулдар киржип турар. Олар Эрзин, Тес-Хем, Таңды районнарның ажылчы чоннарынга 50 ажыг концерттерни көргүслүшаан, ураң чүүл дугайында лекция, беседаларны кылгылаан. Ол ышкаш Тыва ураң чүүлдүң Москвага болган хүннеринге башкылар болгаш сургуулдар базы идепкейлиг киришкеннер.

Найысылал Кызылдың бүдүрүлгелериниге болгаш школаларынга шеф чорударынга училищеиң сургуулдары идепкейлиг киржип келген. Чижээ, № 15 школада ыры, чурулга болгумнерин дөртү курстуң сургуулдары удуртуп турар. Ол ышкаш бистиң училищеиң сургуулдары чон ортузунга музыка культуразын пропагандалаарынга идепкейлиг киржип келген. Ол бүгү ажылдарны моон соңгаар-даа идепкейлиг үргүлчүлээр.

Н. ШОЙДАА,
училищеиң сургуулу.

О. БАЗЫР-ООЛДУҢ чурааны «Чайлагда» деп чуруу.

Надя Суваң Улуг-Хем районда «Ак-Туруг» совхозта эң аныяк малчыннарның бирээзи. Ооң хары ам он тос. Надя онгу классты ийи чыл бурунгаар дооскаш, малчын ада-иезиге дузалашпышаан, сакманщиктен турган. Эрткен чылын ол совхозтуң комсомол комитединиң путёвказы-биле сакманщиктен чоруткаш, комсомолчу сакманщик кыстарның эң дээрези болган.

Надя бо чылдан эгелеп адазы Сувац Баазаңның дузалакчы кадарчызы апарган. Аныяк хойжу тоску беш чылдың сөөлгү чылында төрүүр 100 хойдан 100 хураганны камгалап алырын хүлээнген.

ЧУРУКТА: Надя СУВАН.

Э. ДОҢГАКТЫҢ фотозу.

ШЫДЫРААА ● ШЫДЫРААА

БАШТАЙГЫ САЛЫГ

Республиканың шыдыраа чемпионадында чаарби ийи кижи киржип турар.

Бирги салыгда баштайгы тиилелгелерни Н. Шишигин биле Х. Ондар (ийилээ Кызыл) чедип алган. Олар Бай-Тайганың төлээлери Сотпа Кожун-ооллу, Хертек Сёмис-ооллу утканнар. Шыырак шыдыраачылар П. Беркович (Кызыл) — М. Адыг-оол (Ак-Довурак), Идам Сюрюн (Каа-Хем) — В. Стифоров (Кызыл) оларның салыгларын көрүкчүлер сонуургаан.

П. Беркович кара таланың ноян туружунче ооллары-биле халдаашкынны дүрген чорудуп эгелээн. Ол үеде М. Адыг-оол база-аа удурланыкчызының ноянынче халдаашкынны чоруткан. Кым мурнаарыл? Мастерге кандидат ак таланы камгалачырынче албадапкан. Дыка хөй солуушкуннар болган соонда, хелге дең күш арткан. Ынчалза-даа П. Беркович эскет чок оол апкаш бир бодазындан чарылгаш, аргажок уттурар байдалда үеэин эрттирипкен. Ол үеде Идам Сюрюн (Каа-Хем) Кызылдың чемпиону В. Стифоровту чай алындырбайн барган. Ол чараш ойнап, ийи тергезин ийи чиик бодага садыпкаш, ийи оглун мерзе кылдыр үндуре берген.

Өске салыгларда Л. Мохов (Кызыл) Х. Урусовту (Барыын-Хемчик), О. Сендаш (Таңды) Ооржак Мижитти (Барыын-Хемчик), К. Орус-оол (Кызыл) Н. Онуфриевти (Кызыл), С. Нурсат (Тес-Хем) Ооржак Борбак-ооллу (Кызыл) удуп алганнар. М. Монгуш (Чөөн-Хемчик) биле С. Панов (Хову-Аксы) хайымнашкан.

О. БЕЛЕК.

Телевидение

НОЯБРЬ 16-ДА

МОСКВАДАН

12.00—Дамчыдылгалар программазы.
12.05—Медээлер.
12.10—Өөнүг телекөргүзүг. **«Амытанвар аразында».**
15.05—Өөнүг телекөргүзүг. **«Музыкалыг киоск».**
13.35—Өөнүг телекөргүзүг. **«Кадыкшыл».** Эртем-тайылбырлыг программа.
14.05—Өөнүг телекөргүзүг. **«Аныяк үнүер».** Аныяк ыраажыларның Бүгү-эвилел телеконкурузу. Түңнели. 2-ги дамчыдылга.
15.45—ССР Эвилелиниң Күрүнеиң үлегерлиг Биче театрының 150 чыл болганынга турааскаткан кежээ.
18.00—«Ye». Информастыг программа.
18.30—Шыдыраага делегейниң бирги чери дээш маргылдаа.

КЫЗЫЛДАН

18.35—**«Делегей байдалының дугайында допчу тайылбыр».**
18.50—Ургуларга. Мультфильм.
19.25—**«Тываның неделязы».** Информастыг программа.

МОСКВАДАН

19.40—Өөнүг телекөргүзүг. **«Чечен чогаалдарның экранчыдылгазы». «Соңгу тоожу».** Ураң-чечен фильм.
21.00—Туркмен ССР-ниң болгаш Туркменистанның Конвартизының тургустунганындан бээр 50 чыл болган оонга тураскаатканы шериг парады болгаш ажылчы чоннарның байырлыг чыскаалы. Репортаж.
22.00—Өөнүг телекөргүзүг. Концерт.
22.20—Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионады. **«Химик»** (Воскресенск)—**ЦСКА.** 3-кү неезэ. Воскресенскиден дамчыдылга.
23.00—23.30—**«Ye».** Информастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

НОЯБРЬ 16-ДА

«НАНЫРАЛ»: **«Кара майыктааштыг бедик ак кижи»** 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 21.00 шактарда.
«ПИОНЕР»: **«Ногаан ачырбелер»** 9.00, 13.00, **«Прерия»** 11.00, 17.00, 21.00, **«Дмитрий Кантемир»** 15.00, 19.00 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: **«Кара бизнес»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: **«Чапайның эзирлери»** 15.00, **«Тоннель ужунда чырык»** 16.40, 18.30, 20.20 шактарда.

1975 чылдың январь 1-ден эгелеп үнер солуннарның болгаш журналдарның чагыдар хуусаазы ноябрь 25-те доостурун республиканың «Союзпечать» агентилели номчукчуларга дыннадып тур. Күзээринер солуннар, журналдарны дүрген чагыдып алынар!

НОРЖУҢМАА

Владимир МИТЫПОВ

(Рассказ)

Час адакталып турда, дүште бажыңывыс даштынга улус шайлан олурган үүе. Хенертен колхозтуң дарганнаар черинден кыпсынчыг алгы-кышкы хөлзеп үнүп.

Аңаа чеде хона бээримге, улус сырлы берген тур. Ааттагалаар баглааштар аразындан ийи оол далажы-далажы, мурнун былаажып, бора бе үндүрген, оозу хаарыктап тур. Оглаа, дошкун аажылыы аттыг бе үүе. Бөлүүне берген улус аразынче үүткүп кире бээримге, арны оңчок кылдыр агарып калган Байыржык көк кыында шөйлү берген чыдыр. Ооң хейленчигежи сегелинге чедир сывырлы берген, арган хырының биче-ле быыш дужунда хүрең-көк долбанче көстүр. Бир чырыы дамырактаалдыр ханыырай берип-тир. Чанында селби карактыг Лопсан дарган эзгин алган тур.

— Бистиң чанывыска эзерецайып-ла турган үүе—дээш, келдирлей аарак ол чугаалайдыр.—Ыңай бар деп, мону үргүдүп, үргүдүп-ле турдум. Ол аразында бе бурааш, мал дагалаар баглааштар аразынче кирбестээш турып берген. Ынчангаш ооң теве каапканын безин эскербейн бардывыс ышкажыл. Хөөкүй ыш-биле барды...

— Норжуңмаа хайыл?—дээш, улустуң бирээзи миниң хонуп келгезиг айтыра берди.— Чоп мынчага чедир элчи ытпаан силер?

— Чалаанныр чорупту, чорупту!—дижип, улус далажы-далажы харылалды.

Кырган-ачам келгеш, оңчок Байыржыктың холун туткаш, дыңнаалан чоруй, катап көк кырыына салып кагды.

Шапкан аът даваннарының даажы дыңналып келди. Улус арын калгызыг, арны дүндүе берген Норжуңмааны эрттирип чоруй, ийи башка орук чайлап берди. Байыржыкче эзге бергеш, ооң хырында долбанче салааларының бөштары-биле дээй каапты, оң карактарын ажыда тыртып көрдү. Кыргана-чам ооң кулаанга сымыраны тыртып кагды. Норжуңмаа бажы-биле ымнээш, эриннерин ызырыпкан боданып тур, кыргана-ачамга ыыткыр эвес, дужаай аарак бир үүе чугаалай тыртып кагды. Оозу дораан хая көрүнгеш, далажы-далажы, бажыңче чыраалы аарак базып чорупту.

Норжуңмаа дөндүрүп келгеш, карактары ширин апаргаан көрүп тур.

— Мону бажыңыга оваарымчалыг чедире бээр үүе-дир — дей-дир.

Чеди хонуп чоруй Байыржык орундан турып кээп, бажың даштынга ында-хаяа көстүп келгилээр апарза-даа, мырынай кышка чедир-ле дөскелчок үечергелериниң аразынга кирбеген келди. Соңгадан азы бажың даштынга кадартып алган олура, бисти адааргай аарак көрүп олурарын ооң бажыңының дужу-биле маңнажып эртип тура көрүп келген бис.

Бир кежээ бажыңывыс даштынга хүргүл, селбер салдыг, чолдак ашак чедип келди.

— Амыргын-на!—деп, бурыттап мендилешкеш, ол ирей чырык черге көстүп келди.

Ооң соонда боозун дүжүргеш, ойбак идиктериг быстаптыр олурып алды.

Кыргана-чам дораан шайын куткаш, быжырган далганыг таваан сунуп, ооң орустап айтырды:

— Ырактан келген ышкаштыр сен але?

— О-хо-хо... дээш, ирей улуг тынып чугаалады.— Хүнү бадыр тайга одуртуп келдим, ышкажыл оол, буттарым безин бастынмайн-дыр... Мында эмчи уруг бар дижир чорду, але?

— Аарый бердиг бе?—деп, кыргана-чам кээргей аарак айтырды.

— Чок аан—дээш, ирей бажын чайын чугаалады. Эвим иштинде даргам каапкаш келген кижи мен. Ооң багайы кончуг, хайлыг-ла бакшыраан кижи. Чок апаар магат чок ийин...

— Ай-яй-ий—дээш, кыргана-чам хөлзеп чугаалады.—Бээр кел. Норжуң!

Даргам — геолог, тайга-тасылда алдын дилеп, үүл-бүрү даштар чыын чоруур кижи, дүүн дагдан чуулгаш, бөгүн эзимде чок апаар чыгыы чыдыр деп, аалчы чугаалады.

— Мыңдыг-дыр ийин, оол—дээш, ирей ооң ынай чугаалады. — Кижи каяа өлүмге доңнажы бээрин боду билбес үүе ышкажыл. Фронтуга чорда, дайзынның огу безин дыыпмаан хиреде, аңаа-ла тайгага чораан— ол ышкажыл! Үүлелиг...

Даартазында эртен туруп кээримге, хүргүл салдыг прейдаа, Норжуңмаа-даа чок: олар даңк бажында-ла тайгаже чорүй барган болду.

Норжуңмаа-даа келбестээн—бир, ийи, үш хона берди.

Чиде берген уругну дилеп чоруур дижип, сагышсыраан суур улузу ылап чугаалажы бергенде, беш хонуп чорда, Норжуңмаа боду чеде хонуп келди. Ыыт чок, могаан-ыылаан, кежээ келгеш, бодунуң чанын келгенинге улузунуң амыран хөлзээшин-даа эскербеди.

Кыргана-чам манан-манан алгаш, ылавыдан далашпайн, Норжуңмааны айтыра берди.

— Че, аңаа баарыңга кандыг боллу?

— Багай-ла турган-дыр — деп, Норжуңмаа хөөнчок харылалды.

— Кемдээн-дир бе?— деп, кыргана-ачам ылавылаксады.

— Ийе... буду биле эзгилери. Аажок кемдегилээн. Бажының мээзи базы шимчей берген-дир. Ону маңаа эккөр апаар-дыр.

— Шүүдеп болур деп бе?—деп, кыргана-ачам чигзине берди. — Баксыйай бербес ирги бе?

— Ону аңаа каап база болбас ышкажыл. Ам ону эки азыраар, ажаап-тежээр херек, аңаа саадай албас-тыр мен...

Эртен Норжуңмаа кыргана-чам-биле кады тайгаже аттанын үнгеш, үш хонуп чорул, кежээликтей Алексей деп аарыг кижи эккелди. Ол өйде ышкы бажыңывыс черле ээн турар, ынчангаш Алексейни аңаа киирип кагды. Норжуңмаа биле кыргана-ачамның ону канчаар экиртип турганын билбежик мен.

Ынчаныже ооң-биле удавайн-даа өңүүк-тала апардывыс. Агаарлап чоруур дей бергенде, мени эдертип алыр үүе. Суурувус чоок-кавызында оза өң чок даштарның безин кайгамчык чажыттарлыг ооң базы билдинин келди... Ындыг кижини канчап магадавас боор!

Орай күзүн бүргет бир хүн Норжуңмааны кожавыста суурже улус чалай берди.

Кежээ ол суурга таварылга болганын соонда дыңнажык мен. Бистиң чериниче бүдүүбилир мен дээр кижи тыптын келген дижир дамчыыр чугаа бир ай хире дыңналып келген үүе. Ооңун эзлери фронтуга турган хөрээженнериниң авалары биле кыргана-эзаларының өнчү кылдыр берип казы алдыг, моңгун билектерин, сыргаларын, кластанын өске-даа эт-севин бүдүү-билирге ыыт чок, чайгаар сүзүлүт берип турганы билдингир үүе. Бүдүү билир сүзүглелдер чулчуруп каар, дунеиниң-не суурдан аттыг ыран алгаш, чер эргизер одаглар салгаш, чыын алган барылгазын аңаа хөөп каап турган. Бүдүү билир аарыг кижилер амы-тынын адыр кижи мен дээш туруп бербээн болза, ол бүгү ыыдыг копчуг хораданчыг эвес турган ийин. Сөөлгү хүннерде бир аарыг хөрээженин ол эмнээш турып берген үүе-дир. Ол хөрээжен мырыңай пат апаарга, Норжуңмааны чалаттырган болду. Чеде бэрге, ол хөрээжен өнчок чыткан-дыр. Бүдүү билир аттанын алгаш, дүне суурну долгандыр ол хөрээжеин ойладып, кымчылааш, албызын үндүр ойладырым ол деп алгырып турган дижип. Норжуңмаага улус чугаалап берген-дир. Аарыг хөрээжен дембээрен, чалынныг мага-бодундан чоорганын ап октагылап чыткан. Одаттынмаан бажының булуцларындан көжүй берген уруглар Норжуңмааже корга-корга көрүп турган. Ол аразында соңга ыыдыдан ыыт-шимээн дыңналы берген.

Бүдүү билир арааттанзыдыр хорадаш, гүр чурттан турган бажыңыче кире халаам, ханадан бырлаанын сегирип алгаш, соңгадан Норжуңмааны боолапкан. Кылымал ок ооң хөрээн шазыштыр өде берген. Норжуңмаа дораан чок апарган.

Норжуңмаа чок апаарга, кыргана-ачам биле кыргана-аам дораан карыы берди. Аам ажыл-ишке алаатарын бодаш, ажылындан барык чанын келбестей берди. Дараазында чайын фронтудан ачам чанын келирге харын сегий берген бис.

Сигей кезин турда, бажыңывыска кыргана-ачам-биле аың ийилээ турувуста, биске эштыг кижи чедип келгеш, аңдыдан дүжүп, чайгы чадыр-ооргаа кирип келди. Ол кижи эжик аксын дүй турупларга, ону танып мааптывыс.

— Танывайн-дыр силер бе?—дээш, аалчы чугаалады—Алексей ышкажыл мен. Амырынна!

— Алексей! —деп алгыра каапкаш, кыргана-ачам аңгадай аарак хөлзеп-ле үнду.—Кирип, олур, оглум — дей-дир.

— Норжуңмаа... кайыл?—деп, Алексей турган чериниде шимчевейн, чиктигзинчиг ооңум айтырды.

Кыргана-ачам сандай туткан олчаан тура дүштү, ооң ооңум хондурулгеп, орус, бурят сестерин холуп турган. Норжуңмааның амы-тынын оскунганын чугаалап берди.

Алексей ону дыңнааш, чаныыска үр-ле ыыт чок олурду, ооң туруп келди. Херим чанынга келгеш, кыргана-ачамның буурул бажын хөрээнге чыыпыр кужактай аарак, ооңум чугаалады.

— Байырлыг, ачай. Силерни аныыында бодап чоруур мен... Норжуңмааңарны черле утпас мен.

Аттанын алгаш, астын чораан саадаандан бир демир үүе ужулгаш, менче сунду.

— Ма оолах, мээң берген тураскаалым болзуп— диди.

Ооң берген белээ — бурунгунуң тәңды компазы — назыында кылыр ажыл-яш шилип алыр өйүм келгенде, геолог болур дей бергенимниң чогумна чылдагаанды болган боор. Алексей дег кижи болурум ол.

Соңгу чүк тайгазында дуран аймаа кылыр хөй чиг-эт байлактыг чер тывылган деп, ооң соңгаар хөй-хөй чылдар эрте бергенде, чер байлаа шинчилээр институттуң сөөлгү курузунуң студентизи турган дыңнаан мен. Үнелиг байлак черин тыпкан геологтарның күзээнин ёзугаар ону «Норжуңмаа» деп адап каан болду.

Балган-даа мен: Алексейниң сөзүн эзлеп чоруурум ол.

Улан-Удэ хоорай.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ · Индекс 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОНЫ. Редакторнуң 24—63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харысалгалыг секретарының 23-35, партийки амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, кодээ ажылагый киллизинин 21-47, үлешүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүдеелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1).

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тиражы 16056. ЧАГЫГ № 265

ТС—00795.